

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ

Γραφείο Περιφερειάρχη

Αποστολή μόνο με e-mail

Κομοτηνή, 31-12-2014
Αριθ. Πρωτ.: 6871

Ταχ. Δ/ση: Γ. Κακουλίδου 1, Κομοτηνή
Ταχ. Κώδικας: 69100
Πληροφορίες: Γ. Τσακίρης
Π. Κουδουμάκης
Τηλέφωνο: 25313-50107
25313-52338
Fax: 2531350483
25310-81601
Email: periferiarxis@pamth.gov.gr
gtsakiris@pamth.gov.gr
pkoudoumakis@mou.gr

Προς: 1 Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων,
Διοικητικός Τομέας Κοινοτικών Πόρων & Υποδομών,
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Αγρο-
τική Ανάπτυξη της Ελλάδας 2007-2013»
Λ. Αθηνών 58, 10441 Αθήνα
agrotikianaptixi@mou.gr
kathanasopoulou@mou.gr
ikovanis@mou.gr
Κοιν.: 1. Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΕΥΣΣΑΑΠ)
Μητροπόλεως 3, Αθήνα, 10557
eyssaap@mne.gov.gr

ΘΕΜΑ: Εκχώρηση αρμοδιοτήτων διαχείρισης μέτρων και δράσεων του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2014 – 2020 στις Διοικητικές Περιφέρειες.

Σχετ: α) το υπ' αριθμ. 6630/16-12-2014 έγγραφό σας.

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης (Π-ΑΜΘ) θεωρεί ιδιαίτερα σημαντική τη διαδικασία εξειδίκευσης του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης προγραμματικής περιόδου 2014 - 2020 (ΠΑΑ 2014 - 2020) σε Περιφερειακό επίπεδο που ενεργοποιείται με το 6630/16-12-2014 έγγραφό σας. Από τη μελέτη του ΠΑΑ 2014 - 2020 όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα προκύπτει πως αποτελεί ένα σημαντικότερο αναπτυξιακό πρόγραμμα που συμβάλει άμεσα και καθοριστικά στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων της Π-ΑΜΘ ενώ παράλληλα, με την κατάλληλη προετοιμασία και συνεργασία, δύναται να καλύψει σημαντικές ανάγκες και να επιλύσει κρίσιμα και χρόνια προβλήματα του Αγροτικού τομέα τόσο στη Χώρα όσο και στην Π-ΑΜΘ.

Ειδικά στην παρούσα χρονική περίοδο όπου το Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης 2014 - 2020 (ΠΕΠ ΑΜΘ 2014 - 2020) που περιλαμβάνει πόρους από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) έχει εγκριθεί (C2014/10174/18-12-2014), διατυπώνονται από την Π-ΑΜΘ προτάσεις εξειδίκευσης του ΠΑΑ 2014 - 2020 που εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή συνέργεια και συμπληρωματικότητα των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συμβάλουν στη μεγιστοποίηση των ωφελειών των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω αλλά και ζητούμενα με το (α) σχετικό, η Π-ΑΜΘ διαμορφώνει την κατ' αρχήν πρότασή της για την εξειδίκευση του ΠΑΑ 2014 – 2020 σε τρία διακριτά μέρη:

Α) στο Μέρος Α παρουσιάζονται οι τομείς / κλάδοι οι οποίοι βάσει της στρατηγικής της Π-ΑΜΘ κατέχουν πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα,

- Β) στο Μέρος Β προτείνεται αριθμός δράσεων / έργων με προϋπολογισμό στο πλαίσιο των Μέτρων / Υπομέτρων / Δράσεων που στη φάση αυτή προγραμματίζεται να εκχωρηθούν στην Π-ΑΜΘ και
- Γ) στο Μέρος Γ προτείνονται δράσεις / έργα για το σύνολο των Μέτρων / Υπομέτρων του ΠΑΑ 2014 – 2020, **ανεξάρτητα από το φορέα διαχείρισης**, καθώς εκτιμούμε ότι με τον τρόπο αυτό συμβάλουμε στην ισόρροπη υλοποίηση της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής της Π-ΑΜΘ στον αγροτικό τομέα, ο οποίος αποτελεί έναν από τους βασικούς αναπτυξιακούς πυλώνες της Π-ΑΜΘ.

Παράλληλα στο **συνημμένο Παράρτημα Ι** αποτυπώνεται συνοπτικά η υφιστάμενη κατάσταση, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και οι ανάγκες του πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δάση) στην Π-ΑΜΘ, παρουσιάζεται το Όραμα και προτεινόμενες πολιτικές και στρατηγικές δράσεις, απεικονίζονται συνοπτικά τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα της **Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (Περιφερειακής RIS3)¹** και του **Επιχειρησιακού Σχεδίου «Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων»²**, ενώ δίνεται η μεθοδολογία επιλογής στρατηγικών προτεραιοτήτων και η επιλογή τομέων / κλάδων.

ΜΕΡΟΣ Α: Τομείς / Κλάδοι με πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου στην Π-ΑΜΘ

Στην Π-ΑΜΘ, οι τομείς / κλάδοι που κατέχουν πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα προκύπτουν κύρια από την **Περιφερειακή RIS3** και συμπληρωματικά από το **Καλάθι Αγροτικών Προϊόντων**. Σύμφωνα με τις ανωτέρω μελέτες η Π-ΑΜΘ πρέπει να επικεντρώσει τις σχεδιαζόμενες παρεμβάσεις στους:

- 1) **τομείς / κλάδους που αποτελούν εθνικές προτεραιότητες και παράλληλα συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά «Περιφερειακής αριστείας»** (υψηλή υπάρχουσα παραγωγική βάση στο σύνολο της Π-ΑΜΘ ή με σημαντική παραγωγή και προοπτικές σε επιμέρους περιοχές της Π-ΑΜΘ - Τοπικοί Πυλώνες) και αποτυπώνονται στον «Πυρήνα Εξειδίκευσης» της Περιφερειακής RIS3 όπως:
 - τα προϊόντα ζωικής παραγωγής και προέλευσης,
 - οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες,
 - οι δενδροκαλλιέργειες,
 - τα σπυροκηπευτικά,
 - η αγροτοδασοπονία,
 - το μέλι,
 - τα επιτραπέζια σταφύλια,
 - η οινοποιία.

¹ <http://www.evdamth.gr/component/content/article?id=583>

² http://www.evdamth.gr/lib/files/sendspace/kalathi_15-1_final.pdf

- 2) **στους αναδυόμενους - υποσχόμενους τομείς / κλάδους** της Περιφερειακής RIS3 (χαμηλή υφιστάμενη παραγωγική βάση, αλλά ευνοϊκές προοπτικές ανάπτυξης) που αποτελούν εθνική προτεραιότητα και παράλληλα υπάρχει η αναγκαία κρίσιμη μάζα στην Π-ΑΜΘ και με στοχευμένες παρεμβάσεις δύναται να συμβάλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη της Π-ΑΜΘ, όπως:
- οι υδατοκαλλιέργειες,
 - τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά,
 - οι ελαιοκαλλιέργειες,
 - τα βιολειτουργικά τρόφιμα,
 - τα ενεργειακά φυτά και η βιομάζα,
 - το μετάξι.
- 3) **στους προς μετασχηματισμό τομείς / κλάδους** της Περιφερειακής RIS3 που αν και υπάρχει περιφερειακή εξειδίκευση, δεν αποτελούν εθνική προτεραιότητα και απαιτείται η περαιτέρω διερεύνηση για το σχεδιασμό των αναγκαίων παρεμβάσεων, όπως:
- τα σιτηρά / ψυχανθή,
 - το βαμβάκι,
 - τα καπνά (μπασμάς). Ειδικά για τον Καπνό (Μπασμάς) επισημαίνεται το γεγονός ότι αποτελεί την αποκλειστική πηγή εισοδήματος και απασχόλησης μιας ομάδας πληθυσμού στην ορεινή περιοχή των Π.Ε. Ξάνθης και Ροδόπης και ως τούτου αποτελεί τομέα προτεραιότητας της Περιφερειακής RIS3.

Συμπληρωματικά αναφέρεται ότι περαιτέρω εξειδίκευση της Περιφερειακής RIS3 θα προκύψει μέσω της υλοποίησης **Προπαρασκευαστικής Δράσης** που εγκρίθηκε για την Π-ΑΜΘ από το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** και υλοποιείται βάσει πρωτοκόλλου συνεργασίας μεταξύ της Γ.Δ Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG REGIO), του Ερευνητικού Ινστιτούτου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής IPTS / JRC με έδρα στη Σεβίλλη, που διαθέτει εξειδικευμένη εμπειρία στην κατάρτιση και εφαρμογή Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης στο σύνολο των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και της Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής της Π-ΑΜΘ. Από τη μέχρι σήμερα συνεργασία με το IPTS / JRC για την υλοποίηση της Προπαρασκευαστικής Δράσης έχει καταγραφεί ως μια από τις σημαντικότερες ανάγκες της Περιφερειακής RIS3 η Κατάρτιση Σχεδίων Δράσης για την εφαρμογή της, **παράλληλα** με τη συνέχιση της διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνουν χώρα εξειδικευμένα – θεματικά εργαστήρια με τη συμμετοχή επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στους σχετικούς θεματικούς τομείς, ερευνητικών ιδρυμάτων με συναφή επιστημονικά αντικείμενα και εμπειρογνομώνων του IPTS / JRC, στους τομείς προτεραιότητας της Περιφερειακής RIS3.

Στο πλαίσιο υλοποίησης της Προπαρασκευαστικής Δράσης έχει ήδη υλοποιηθεί στη Δράμα, 18 και 19 Νοεμβρίου 2014 το 1^ο Θεματικό Εργαστήριο Επιχειρηματικής Ανακάλυψης στην αλυσίδα αξίας του Οίνου³ και προγραμματίζεται να υλοποιηθεί στην Κομοτηνή στις 28 και 29 Ιανουαρίου 2015 το 2^ο Θεματικό Εργαστήριο Επιχειρηματικής Ανακάλυψης στην αλυσίδα αξίας των Προϊόντων Ζωικής Παραγωγής (Κρέας – Γάλα) και θα λάβετε σχετική πρόσκληση προκειμένου να συμμετάσχετε.

Επίσης, τροποποιήσεις της Περιφερειακής RIS3 δύνανται να προκύψουν μετά την οριστικοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την Έρευνα και την Καινοτομία στην οποία αναγνωρίζεται ο αγροδιατροφικός τομέας ως ένας από τους βασικούς πυλώνες της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής.

ΜΕΡΟΣ Β: Δράσεις / Έργα στο πλαίσιο των προς εκχώρηση Μέτρων του ΠΑΑ 2014 – 2020

Σε ότι αφορά στα Μέτρα / Υπομέτρα που, σύμφωνα με τον μέχρι σήμερα σχεδιασμό, εκχωρούνται στις Διοικητικές Περιφέρειες καταγράφονται οι ακόλουθες ανάγκες:

- B.1) Στο **Υπομέτρο 4.1 «Επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις»** όπου οι παρεμβάσεις θα υλοποιηθούν με πρωτοβουλία της Π-ΑΜΘ βάσει εκχώρησης και θα αφορούν σε τομείς οι οποίοι έχουν προκριθεί από την Περιφερειακή RIS3, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ 6 δέσμες έργων (σε αντιστοιχία με τις έξι διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Π-ΑΜΘ) προϋπολογισμού **200 εκατ. €** και αφορούν σε 4.000 και πλέον γεωργούς ή ομάδες γεωργών (φυσικά ή και νομικά πρόσωπα).
- B.2) Στο **Υπομέτρο 4.2 «Επενδύσεις στη μεταποίηση / εμπορία και / ή ανάπτυξη γεωργικών προϊόντων»** όπου οι παρεμβάσεις θα υλοποιηθούν βάσει εκχώρησης αρμοδιοτήτων διαχείρισης σε περιφερειακό επίπεδο και θα πρέπει να υπάρχει περιφερειακή στόχευση σε προϊόντα και τοπικές ανάγκες που αναδεικνύονται από τις περιφερειακές μελέτες RIS3 για τον αγροδιατροφικό τομέα, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ 6 δέσμες έργων (σε αντιστοιχία με τις έξι Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Π-ΑΜΘ) προϋπολογισμού **58 εκατ. €** και αφορούν σε 300 και πλέον επενδυτικά σχέδια.
- B.3) Στη **Δράση 4.3.1 «Υποδομές εγγείων βελτιώσεων»** όπου η διαχείριση έργων μέχρι του ορίου των 2,2 εκατ. € γίνεται σε Περιφερειακό επίπεδο, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ **30 έργων προϋπολογισμού 300 εκατ. €**. Ειδικότερα καταγράφονται ανάγκες για εγγειοβελτιωτικά έργα μικρομεσαίας κλίμακας τόσο στον ορεινό χώρο (δασικές περιοχές π.χ. διευθετήσεις χειμάρρων κ.α.) όσο και στον πεδινό χώρο (π.χ. αντιμετώπιση υφαλμύρισης, λιμνοδεξαμενές κατά τόπους) με στόχο τη συγκράτηση των επιφανειακών υδάτων, τον εμπλουτισμό των υπογείων υδάτων και την αξιοποίησή τους με την κατασκευή συλλογικών αρδευτικών δικτύων. Τονίζεται ότι τα υπόγεια νερά πολλών κτηματικών περιοχών έχουν αποδεδειγμένα υφαλμυρωθεί με δυσμενείς επιπτώσεις τόσο σε ότι αφορά στην έκταση όσο και στην ποιότητα της καλλι-

³ <http://www.evdamth.gr/component/content/article?id=606>

εργούμενης γεωργικής γης. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην αξιοποίηση της γεωργικής γης και του πλούσιου (άνω του 40% του της Χώρας) υδατικού δυναμικού της Π-ΑΜΘ καθώς και στη μείωση του κόστους αρδεύσεων των καλλιεργειών (ανόρυξη εξοπλισμός και κόστος ενέργειας άντλησης).

- B.4) Στη **Δράση 4.3.2 «Έργα αναδασμών»** όπου η διαχείριση έργων μέχρι του ορίου των 2,2 εκατ. € γίνεται σε Περιφερειακό επίπεδο, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ **17 έργων προϋπολογισμού 106,8 εκατ. €**. Επισημαίνεται ο πολύ μικρός προϋπολογισμός (περίπου 20 εκατ. €) που προγραμματίζεται, σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα διαθέσιμα στοιχεία, να διατεθεί από το ΠΑΑ 2014 - 2020 για έργα αναδασμών **και προτείνουμε να αυξηθεί σημαντικά για να καλύψει τις μεγάλες ανάγκες στο σύνολο της χώρας** καθώς απαραίτητη προϋπόθεση για την ανασυγκρότηση του πρωτογενή τομέα είναι η ορθολογική αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και ο συνακόλουθος αναδασμός των εκτάσεων με σκοπό τον περιορισμό του πολυτεμαχισμού και της μικρής ιδιοκτησίας. Σήμερα στην Περιφέρεια ΑΜΘ έχει καλυφθεί με προηγούμενους αναδασμούς περίπου το 34% περίπου της γεωργικής γης της Π-ΑΜΘ, ωστόσο, απαίτηση του αγροτικού κόσμου και των νέων που επιστρέφουν στον πρωτογενή τομέα είναι συνέχιση της υλοποίησης έργων αναδασμών με στόχο την αύξηση της γεωργικής γης που καλύπτεται από αναδασμούς.
- B.5) Στη **Δράση 4.3.3 «Διάνοιξη και βελτίωση του δασικού οδικού δικτύου»** όπου η διαχείριση έργων μέχρι του ορίου των 2,2 εκατ. € γίνεται σε Περιφερειακό επίπεδο, καταγράφονται ανάγκες, λόγω και του μεγάλου ποσοστού δασικής έκτασης στην Π-ΑΜΘ, για την υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ **έργων προϋπολογισμού 7 εκατ. €**. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα κάλυψης παρεμβάσεων που συνδέονται με την αξιοποίηση υφιστάμενων υποδομών (π.χ. Δασικό χωριό Δράμας).
- B.6) Στο **Μέτρο 6 «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων»** όπου σύμφωνα με το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ) 2014-2020, οι δράσεις για τις οποίες εκχωρείται η διαχείριση πράξεων αφορούν στην ενίσχυση εκκίνησης επιχείρησης για **νέους αγρότες**, εκκίνησης επιχειρήσεων αφενός μεν για μη γεωργικές δραστηριότητες σε αγροτικές περιοχές, σε συνέργεια με δράσεις των ΠΕΠ (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ), καθώς και για την ανάπτυξη μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση επενδύσεων στην Π-ΑΜΘ προϋπολογισμού **60 εκατ. €**.
- B.7) Σε ότι αφορά στο **Μέτρο 19 «Στήριξη της τοπικής ανάπτυξης LEADER (ΤΑΠΤοΚ)»** η Π-ΑΜΘ βρίσκεται σε συνεργασία με τις Ομάδες Τοπικής Δράσης για την αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης των υφιστάμενων προγραμμάτων και την καταγραφή των αναγκών για τη νέα προγραμματική περίοδο, οι οποίες σε πρώτη φάση εκτιμώνται σε **35 εκατ. €** για το σύνολο της Π-ΑΜΘ.

Συγκεντρωτικά, όπως αποτυπώνεται στο **συνημμένο Πίνακα Ι**, σε ότι αφορά στα Μέτρα / Υπομέτρα που σύμφωνα με τον μέχρι σήμερα σχεδιασμό εκχωρούνται στις Διοικητικές Περιφέρειες, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ **108 έργων προϋπολογισμού 766,8 εκατ. €**.

Εξ αυτών, έργα υποδομών στο πλαίσιο του Υπομέτρου 4.3 «Επενδύσεις σε υποδομές που συνδέονται με την ανάπτυξη τον εκσυγχρονισμό και την προσαρμογή της γεωργίας και της δασοκομίας» προϋπολογισμού 270 εκατ. € περίπου παρουσιάζουν υψηλή σκοπιμότητα και ωριμότητα και δύναται να αποτελέσουν μια πρώτη ομάδα εμπροσθοβαρών έργων του ΠΑΑ 2014 - 2020. Ως ενδεικτικά έργα αναφέρονται σε πρώτη φάση τα ακόλουθα:

- Αρδευτικό δίκτυο φράγματος Μαρμαρά Π.Ε. Καβάλας.
- Βελτίωση - Εκσυγχρονισμός αρδευτικών δικτύων και προσαγωγού διώρυγας Δυτικής πεδιάδας Νέστου, Π.Ε. Καβάλας.
- Λιμνοδεξαμενή Πρίνου Ν. Θάσου, Π.Ε. Καβάλας.
- Έργα για τη μεταφορά και διανομή νερού από τον ποταμό Νέστο στην πεδιάδα Ξάνθης, Π.Ε. Ξάνθης.
- Αρδευτικό δίκτυο κατάντη Μελιβοίων Π.Ε. Ξάνθης.
- Φράγμα επί του ποταμού Κομφάτου για την αντικατάσταση των γεωτρήσεων και την αντιμετώπιση της υφαλμύρινσης και κατασκευή αρδευτικού δικτύου Κομφάτου, Π.Ε. Ροδόπης.
- Έργα δικτύων διανομής νερού υπό αποπεράτωση φράγματος Ιασίου Π.Ε. Ροδόπης.
- Έργα δικτύων διανομής νερού ταμιευτήρων Ν. Σιδηροχωρίου – Ν. Αδριανής, Π.Ε. Ροδόπης.
- Έργα δικτύων διανομής νερού φράγματος Ασκητών, Π.Ε. Ροδόπης.
- Αρδευτικό δίκτυο Τυχερού Π.Ε. Έβρου.
- Ανακατασκευή - εκσυγχρονισμός αρδευτικού δικτύου Κουδουνίων - Μαυρολεύκης, Π.Ε. Δράμας
- Κατασκευή αντιπλημμυρικού φράγματος Κ. Βροντούς στη Θέση «Καρβουνόρεμα» Π.Ε. Δράμας
- Παράλληλα έργα αναδασμού Ερασμίου και Κουτσού, Π.Ε. Ξάνθης.
- Αναδασμός και Παράλληλα έργα αγροκτήματος Σουνίου και Μυρωδάτου, Π.Ε. Ξάνθης.
- Έργα αναδασμών στην περιοχή του Β. Έβρου, Π.Ε. Έβρου.

ΜΕΡΟΣ Γ: Δράσεις / Έργα στο πλαίσιο των λοιπών μέτρων του ΠΑΑ 2014 - 2020

Η Π-ΑΜΘ θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικές τις δράσεις που περιλαμβάνονται και στα λοιπά Μέτρα / Υπομέτρα του ΠΑΑ 2014 - 2020 και κρίνει σκόπιμη την έναρξη της διαδικασίας διαβούλευσης για την ενημέρωση των δικαιούχων και την προετοιμασία - ωρίμανση έργων - δράσεων που συμβάλλουν καθοριστι-

κά στην επίλυση προβλημάτων του αγροτικού τομέα και στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Π-ΑΜΘ.

Ειδικότερα:

- Γ.1) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 1 «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **7 εκατ. €**. Η Π-ΑΜΘ θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικό και κρίσιμο το στόχο που τίθεται από το ΠΑΑ 2014 – 2020 για την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοπονίας, των διαχειριστών γης και στις πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις («Μ-ΜΕ») οι οποίες δραστηριοποιούνται στις αγροτικές περιοχές. Επίσης σημαντική και προς τη σωστή κατεύθυνση είναι η πρόβλεψη του ΠΑΑ 2014 – 2020 να δοθεί στήριξη εκτός από τα κλασσικά προγράμματα κατάρτισης και σε άλλες μορφές μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης όπως είναι τα εργαστήρια, η εξατομικευμένη καθοδήγηση, οι δραστηριότητες επίδειξης, οι δράσεις ενημέρωσης, **αλλά και οι βραχυπρόθεσμες ανταλλαγές και επισκέψεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και δάση.**
- Γ.2) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 2 «Συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης και υπηρεσίες αντικατάστασης στην εκμετάλλευση»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **11 εκατ. €**. Η Π-ΑΜΘ στο πλαίσιο του Μέτρου 2 σχεδιάζει να υλοποιήσει δράσεις υπηρεσιών παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις που βοηθούν τους γεωργούς, τους νέους γεωργούς, τους κατόχους ή/και διαχειριστές δασών, άλλους διαχειριστές γης και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) στις αγροτικές περιοχές να βελτιώσουν την αειφόρο διαχείριση και τη συνολική απόδοση της εκμετάλλευσης ή της επιχείρησής τους.
- Γ.3) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 3 «Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **6 εκατ. €**. Η Π-ΑΜΘ στο πλαίσιο του Μέτρου 3 σχεδιάζει να υλοποιήσει δράσεις στήριξης για τη συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας, στην υποστήριξη της αύξησης της αξίας του γεωργικού προϊόντος στις αγροτικές περιοχές και στην καλύτερη πρόσβαση των πρωτογενών παραγωγών στην αγορά με την παροχή πιστοποιημένου ποιοτικών προϊόντων.
- Γ.4) Στο πλαίσιο της **Δράσης 4.3.4 «Αγροτική οδοποιία»** προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **7 εκατ. €**. **Επίσης προτείνεται η δράση αυτή να περιληφθεί στις προς εκχώρηση δράσεις στις Διοικητικές Περιφέρειες της χώρας** καθώς η εγγύτητα των υπηρεσιών των Διοικητικών Περιφερειών με τις υλοποιούμενες παρεμβάσεις αποτελεί καθοριστικό παράγοντα ορθής ιεράρχησης των προτεινόμενων παρεμβάσεων και εξασφάλισης της συνέργειας και συμπληρωματικότητας με τις δράσεις του ΠΕΠ ΑΜ-Θ 2014 - 2020.

- Γ.5) Στο πλαίσιο της **Δράσης 4.3.5 «Κτηνοτροφικά πάρκα και ζώνες»** προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **10 εκατ. €**.
- Γ.6) Στο πλαίσιο του **Υπομέτρου 4.4 «Μη παραγωγικές επενδύσεις που συνδέονται με την επίτευξη γεωργοπεριβαλλοντικών και κλιματικών στόχων»** προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **5 εκατ. €**.
- Γ.7) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 5 «Αποκατάσταση του γεωργικού παραγωγικού δυναμικού που επλήγη από φυσικές καταστροφές και ανάληψη κατάλληλων προληπτικών δράσεων»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **26,5 εκατ. €**. Η ΠΑΜΘ χαρακτηρίζεται από υψηλό υδατικό δυναμικό λόγω των μεγάλων διακρατικών ποταμών, Νέστου και Έβρου και τμήμα του Άρδα, παραπόταμου του Έβρου. Ο μεγάλος όγκος των υδάτων σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του ορεινού ανάγλυφου, την επίδραση των κλιματικών συνθηκών, και την αδυναμία μέχρι σήμερα συντονισμένης πρόληψης/αντιμετώπισης από την Ελληνική και Βουλγαρική πλευρά, έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση εκτεταμένων πλημμυρικών φαινομένων στην ΠΑΜΘ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα πλημμυρικού κινδύνου παρουσιάζεται στην πεδινή περιοχή της Π.Ε. Έβρου. Περιοχές υψηλής πλημμυρικής επικινδυνότητας είναι επίσης οι πεδιάδες Ξάνθης και Κομοτηνής, των τεναγών Φιλίππων και του ποταμού Αγγίτη (Π.Ε. Δράμας). Η Π-ΑΜΘ και ειδικότερα η αγροτική της παραγωγή πλήττεται από τις καταστροφικές πλημμύρες στη διασυνοριακά λεκάνη απορροής του Ποταμού Έβρο με το κόστος των ζημιών να έχει εκτιμηθεί⁴ σε 2,53 εκατ. € ανά πλημμυρικό γεγονός. **Προτείνεται επίσης στην περιγραφή του Μέτρου να γίνει σαφής αναφορά στις πλημμύρες καθώς και στη δυνατότητα παρεμβάσεις για την προστασία από διάβρωση, καθώς στην Π-ΑΜΘ παρατηρούνται έντονα διαβρωτικά φαινόμενα με δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.**
- Γ.8) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 7 «Βασικές υπηρεσίες και ανάπλαση χωριών σε αγροτικές περιοχές»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **54,5 εκατ. €**. Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι το σύνολο των προτεινόμενων παρεμβάσεων του Μέτρου 7 παρουσιάζουν υψηλή συσχέτιση με τις ανάγκες και το σχεδιασμό της Π-ΑΜΘ για τη νέα προγραμματική περίοδο (2014 - 2020). Ειδικότερα η εκπόνηση προγραμμάτων για την ανάπτυξη Δήμων και χωριών σε αγροτικές περιοχές και σε περιοχές Natura (Υπομέτρο 7.1) καθώς και οι παρεμβάσεις για την αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (όπως για παράδειγμα παρεμβάσεις για την αξιοποίηση του πλούσιου γεωθερμικού αποθέματος της Π-ΑΜΘ στον αγροτικό τομέα) - Υπομέτρο 7.2, περιλαμβάνονται στις βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες της Π-ΑΜΘ και απαιτείται περαιτέρω συνεργασία για την πλήρη αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων πόρων προς την κατεύθυνση αυτή. Επίσης, σε ότι αφορά στις επενδύσεις για τη δημιουργία, βελτίωση τοπικών βασικών υπηρεσιών για τον αγροτικό πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένης της ανα-

⁴ Ο υπολογισμός βασίζεται στα στοιχεία του Σχεδίου Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκάνης Απορροής Έβρου/ Στάδιο Ι: Προκαταρκτική Αξιολόγηση Κινδύνων Πλημμύρας, Αθήνα, Ιούλιο 2013, ΥΠΕΚΑ / Ειδική Γραμματεία Υδάτων, σύμφωνα με το οποίο την περίοδο 1994-2012 στην ΛΑΠ Έβρου σημειώθηκαν 19 πλημμύρες και το κόστος των ζημιών εκτιμήθηκε σε: 47.200.000 € σε τιμές 2012 ως επιπτώσεις στην αγροτική παραγωγή και 1.000.000 € σε τιμές 2012 ως αποζημιώσεις για ζημιές στον αστικό ιστό.

ψυχής και του πολιτισμού (Υπομέτρο 7.4), τις επενδύσεις για δημόσια χρήση σε υποδομές αναψυχής, τουριστικές πληροφορίες και τουριστικές υποδομές μικρής κλίμακας (Υπομέτρο 7.5), τις δράσεις για την ανάδειξη της **φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς** (Δράσεις 7.6.1 και 7.6.2 αντίστοιχα) κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω συνεργασία μας καθώς βρίσκονται σε πλήρη συνάφεια και συμπληρωματικότητα με τις Ολοκληρωμένες Χωρικές Παρεμβάσεις Τουρισμού - Πολιτισμού (ΟΧΕ) που η Π-ΑΜΘ σχεδιάζει να υλοποιήσει στο πλαίσιο του ΠΕΠ ΑΜΘ 2014 - 2020.

Επισημαίνονται ιδιαίτερα οι ανάγκες που αφορούν στο τομέα των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), καθώς σύμφωνα με τον Εθνικό Χάρτη Ευρυζωνικότητας η Π-ΑΜΘ εμφανίζει μεγάλο ποσοστό «λευκών» περιοχών σε αγροτικές περιοχές στο σύνολο των Περιφερειακών της Ενοτήτων, με ιδιαίτερα προβλήματα στις ΠΕ Δράμας, Ξάνθης και Έβρου.

- Γ.9) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 8 «Επενδύσεις για την ανάπτυξη δασικών περιοχών και βελτίωση της βιωσιμότητας των δασών»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **20 εκατ. €** με στόχο την αξιοποίηση των δασών της Π-ΑΜΘ ως πρόσθετου πλουτοπαραγωγικού πόρου. Ο δασικός πλούτος της Περιφέρειας ΑΜΘ αποτελεί ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα καθώς η Π-ΑΜΘ κατέχει τη μεγαλύτερη δασική έκταση της Χώρας και για την ορθολογική και βιώσιμη αξιοποίησή του απαιτείται η εκπόνηση προγράμματος ολοκληρωμένης διαχείρισης δασικών οικοσυστημάτων, η ολοκλήρωση των δασικών χαρτών, του δασολογίου και του κτηματολογίου στην Π-ΑΜΘ.
- Γ.10) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 9 «Σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **9 εκατ. €** για τη σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών με σκοπό την από κοινού αντιμετώπιση των προκλήσεων της αγοράς, της ενίσχυσης της διαπραγματευτικής τους δύναμης – μέσω της αύξησης του όγκου του διαπραγματευόμενου προϊόντος - σε σχέση με την παραγωγή και την εμπορία, της διερεύνησης του αριθμού των πιθανών αγοραστών και της μείωσης του κόστους των συλλογικών επενδύσεων ανά παραγωγό.
- Γ.11) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 10 «Ενισχύσεις για τη γεωργία, το περιβάλλον και το κλίμα»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **33 εκατ. €**. Ξεχωρίζει για την Π-ΑΜΘ η Δράση 10.1.8 που αφορά στο **Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Καπνού**, λαμβάνοντας υπόψη, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ότι ο καπνός (μπασμάς) αποτελεί την αποκλειστική πηγή εισοδήματος και απασχόλησης μιας ομάδας πληθυσμού στην ορεινή περιοχή των **Π.Ε. Ξάνθης και Ροδόπης** και ως τούτου αποτελεί τομέα προτεραιότητας της Περιφερειακής RIS3, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Π-ΑΜΘ έχει η Δράση 10.1.9 που αφορά στο **Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στην παραγωγή σακχαρότευτλων**.

Επιπρόσθετα προτείνεται η συμπλήρωση των δράσεων που αφορούν στην προστασία παραδοσιακών ελαιώνων ώστε να συμπεριληφθούν ελαιώνες της Π-ΑΜΘ (π.χ. στη Ν. Θάσο, στη Μάκη της Π.Ε. Έβρου και στη Μαρώνεια της Π.Ε. Ροδόπης).

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται από την Π-ΑΜΘ η Δράση 10.2.2 που αφορά στους γενετικούς πόρους στην κτηνοτροφία καθώς αποτελεί βασικό εργαλείο τόσο για τη βελτίωση και αξιοποίηση των εγχώριων φυλών αγροτικών ζώων όσο και την ανάπτυξη και βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης των κτηνοτροφικών μονάδων. **Προς την κατεύθυνση αυτή προτείνεται η Δημιουργία Κτηνοτροφικής Σχολής και Σχολής κρέατος στην Π-ΑΜΘ** και η δημιουργία εκτεταμένων βάσεων δεδομένων με την καταχώρηση όλων των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και εγκαταστάσεων επεξεργασίας τροφών Ζωικής Προέλευσης.

- Γ.12) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 11 «Βιολογική γεωργία»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **102 εκατ. €** που αφορούν στην ενίσχυση για στροφή και διατήρηση βιολογικών πρακτικών και μεθόδων παραγωγής τόσο στη **γεωργία**, όσο και στην **κτηνοτροφία**.
- Γ.13) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 12 «Ενισχύσεις το πλαίσιο του Natura 2000 και της Οδηγίας Πλαίσιο για τα ύδατα»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **5 εκατ. €**. Η ΠΑΜΘ, διαθέτει μεγάλη βιοποικιλότητα με πλούσια πανίδα, κυρίως ορνιθολογική στις περιοχές Ramsar (Δέλτα Νέστου και Έβρου, Λίμνες Βιστωνίδας και Ισμαρίδας). Στα όρια της ΠΑΜΘ έχουν θεσμοθετηθεί 34 περιοχές του δικτύου Natura 2000 (ΖΕΠ και ΕΖΔ) που αναλογούν στο 16% της συνολικής έκτασής της. Δώδεκα από αυτές τις περιοχές Natura εντάσσονται στα 4 Εθνικά Πάρκα της ΑΜΘ και διαχειρίζονται από φορείς διαχείρισης.
- Γ.14) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 13 «Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα ειδικά μειονεκτήματα»** και των Υπομέτρων του, προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **98 εκατ. €** για την ενίσχυση των γεωργών σε ορεινές περιοχές και σε άλλες περιοχές με φυσικά ή άλλα ειδικά μειονεκτήματα με στόχο τη συνέχιση της χρήσης των γεωργικών γαιών, τη διατήρηση του φυσικού τοπίου και τη συνέχιση της χρησιμοποίησης αειφορικών γεωργικών συστημάτων έτσι ώστε να αποφευχθεί η εγκατάλειψη της γεωργικής γης και η απώλεια της βιοποικιλότητας των περιοχών αυτών. Η συνολική έκταση της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης ανέρχεται σε 14.158 τετραγωνικά χιλιόμετρα, **εξ αυτών τα 10.983 τετραγωνικά χιλιόμετρα (77,6%), χαρακτηρίζονται ως ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ, στις οποίες κατοικεί το 28,8% του πραγματικού πληθυσμού της Περιφέρειας, ήτοι 175.727 κάτοικοι.** Από τις Μειονεκτικές περιοχές, ως έκταση κυριαρχούν οι **Ορεινές περιοχές** (6.016 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ποσοστό 42,5%) με 83.640 κατοίκους ή 13,7% του πληθυσμού της Περιφέρειας να διαμένει σε αυτές. Η Π-ΑΜΘ έχει εκπονήσει μελέτες για την ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών της περιοχών και έχει θέσει σε εφαρμογή στο πλαίσιο της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (2007 - 2013) αναπτu-

ζιακά προγράμματα με χρηματοδότηση από πόρους του ΕΤΠΑ, ενώ έχουν εντοπισθεί περιοχές με χαρακτηριστικά έντονης πληθυσμιακής συρρίκνωσης και ως εκ τούτου απαιτείται περαιτέρω συνεργασία για την εξασφάλιση της συνέργειας και συμπληρωματικότητας των δράσεων του Μέτρου 13 του ΠΑΑ 2014 – 2020 και του ΠΕΠ ΑΜΘ 2014 - 2020.

- Γ.15) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 14 «Καλή μεταχείριση των ζώων»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **5 εκατ. €** που στοχεύουν στην καλή μεταχείριση των παραγωγικών ζώων στο περιβάλλον εκμετάλλευσης αυτών (επίπεδο εκτροφής), με ενέργειες που αφορούν στη διατροφή, στην υγεία, στο σταβλισμό και στην εκδήλωση χαρακτηριστικών φυσιολογικής συμπεριφοράς. Η περαιτέρω προώθηση της κτηνοτροφίας αποτελεί σημαντική προτεραιότητα της Π-ΑΜΘ καθώς διαθέτει αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα (π.χ. μορφολογία εδάφους, τεχνογνωσία/εμπειρία, κ.ά.), αλλά ταυτόχρονα, η κτηνοτροφία αντιμετωπίζει πλήθος διαρθρωτικών προβλημάτων (ενδεικτικά: κόστος ζωοτροφών, ζωο-νόσοι, παράνομες εισαγωγές, κτλ). Απαιτείται λοιπόν ένα ριζικά αναμορφωμένο σχέδιο στήριξης και ανάπτυξης του τομέα το οποίο θα μπορεί να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα προβλήματα και τις αδυναμίες. Με δεδομένο μάλιστα ότι πρόσφατη μελέτη⁵ έδειξε πως η επίδραση της ζωικής παραγωγής στους περιφερειακούς μακροοικονομικούς δείκτες είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της φυτικής παραγωγής, η Π-ΑΜΘ δίνει έμφαση στην ενεργή στήριξη της κτηνοτροφίας.
- Γ.16) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 16 «Συνεργασία»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **23,8 εκατ. €** με στόχο την άρση της απομόνωσης και της αντιμετώπισης των συνεπειών από τον κατακερματισμό των αγροτικών περιοχών σε πολύ μικρές εκμεταλλεύσεις και επιχειρήσεις που αυξάνουν την ανάγκη ενίσχυσης μορφών συνεργασίας για τη δημιουργία οικονομιών σειράς και κλίμακας με στόχο την ανάπτυξη και ταχύτερη ενσωμάτωση καινοτόμων προϊόντων, διαδικασιών και πρακτικών στην παραγωγική διαδικασία. Έμφαση δίνεται στην Ίδρυση για την λειτουργία επιχειρησιακών ομάδων των **ΕΣΚ (Ευρωπαϊκών Συμπράξεων Καινοτομίας)** για την παραγωγικότητα και την βιωσιμότητα της γεωργίας (Υπομέτρο 16.1), στην υλοποίηση πιλοτικών έργων για την ανάπτυξη νέων προϊόντων, πρακτικών, διεργασιών και τεχνολογιών (Υπομέτρο 16.2) και στην οριζόντια και κάθετη συνεργασία για αειφόρο παραγωγή βιομάζας (Υπομέτρο 16.6).
- Γ.17) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 17 «Διαχείριση Κινδύνων»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **1 εκατ. €** που όπως αναφέρθηκε και στο Μέτρο 5 η Π-ΑΜΘ πλήττεται από τις αρνητικές συνέπειες των έντονων πλημμυρικών φαινομένων.

⁵ Γαλανόπουλος et al., 2013

Γ.18) Στο πλαίσιο του **Μέτρου 20 «Τεχνική Βοήθεια»** και των Υπομέτρων του προτείνεται η υλοποίηση στην Π-ΑΜΘ δράσεων προϋπολογισμού **1 εκατ. €** καθώς η τεχνική υποστήριξη των δικαιούχων αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τον επιτυχή σχεδιασμό και υλοποίηση του προγράμματος.

Συγκεντρωτικά, όπως αποτυπώνεται στο **συνημμένο Πίνακα Ι**, σε ότι αφορά στα υπόλοιπα Μέτρα / Υπομέτρα που σύμφωνα με τον μέχρι σήμερα σχεδιασμό δεν εκχωρούνται στις Διοικητικές Περιφέρειες, καταγράφεται στη φάση αυτή ανάγκη για υλοποίηση **έργων προϋπολογισμού 424,4 εκατ. € περίπου**.

Συμπληρωματικά επισημαίνεται ένα ακόμη συγκριτικό πλεονέκτημα της Π-ΑΜΘ που αφορά στην ύπαρξη εδαφολογικού χάρτη, ο οποίος περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με το επίπεδο των θρεπτικών στοιχείων, το επίπεδο των βαρέων μετάλλων και άλλες εδαφολογικές ιδιότητες των εδαφών της Π-ΑΜΘ. Ο χάρτης αυτός πρέπει να συμπληρωθεί και να προωθηθεί η χρήση του, παρέχοντας έτσι ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης στην παραγωγή, μεταξύ άλλων και περιορίζοντας τις εισροές των λιπασμάτων, το κόστος και την επιβάρυνση των εδαφών και των υπογείων υδάτων.

Θεωρώντας την απάντηση αυτή ως μια πρώτη βάση για την έναρξη των συνομιλιών και της στενότερης συνεργασίας για την εξειδίκευση των προτάσεών μας στο αμέσως προσεχές διάστημα, παραμένουμε στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε διευκρίνιση και πληροφορία.

 Ο Περιφερειάρχης
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης

Γεώργιος Παυλίδης

ΣΥΝΗΜΜΕΝΑ:

- ΠΙΝΑΚΑΣ Ι: ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΣΤΗΝ Π-ΑΜΘ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΑΑ 2014 – 2020
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι: ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΣΤΗΝ Π-ΑΜΘ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΑΑ 2014 - 2020						
Μέτρο	Υπομέτρο	Δράση	ΕΚΧΩΡΗΣΗ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Τελική Πρόταση Π-ΑΜΘ		
				Αριθμός Έργων	Προϋπολογισμός Έργων	
1	1.1		ΌΧΙ	8	2.530.000 €	
	1.2			7	4.000.000 €	
	1.3			6	400.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ01				21	6.930.000 €	
2	2.1		ΌΧΙ	6	6.000.000 €	
	2.2			6	4.700.000 €	
	2.3			6	230.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ02				18	10.930.000 €	
3	3.1		ΌΧΙ	9	4.596.000 €	
	3.2			6	1.280.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ03				15	5.876.000 €	
4	4.1		ΝΑΙ	6	200.000.000 €	
	4.2	4.2.1	ΝΑΙ	6	58.000.000 €	
		4.2.2				
	4.3	4.3.1		ΝΑΙ	30	300.000.000 €
		4.3.2		ΝΑΙ	17	106.815.000 €
		4.3.3		ΝΑΙ	20	7.000.000 €
		4.3.4		ΌΧΙ	15	7.000.000 €
		4.3.5		ΌΧΙ	6	10.000.000 €
4.4		ΌΧΙ	6	5.000.000 €		
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ04				106	693.815.000 €	
5	5.1		ΌΧΙ	6	22.000.000 €	
	5.2			6	4.500.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ05				12	26.500.000 €	
6	6.1		ΝΑΙ	6	40.000.000 €	
	6.2			6	3.000.000 €	
	6.3			6	15.000.000 €	
	6.4			6	2.000.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ06				24	60.000.000 €	
7	7.1		ΌΧΙ	6	12.000.000 €	
	7.2			6	10.000.000 €	
	7.3	7.3.1			6	12.000.000 €
		7.3.2				
	7.4			6	8.000.000 €	
	7.5			6	500.000 €	
	7.6	7.6.1			6	12.000.000 €
7.6.2						
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ07				36	54.500.000 €	
8	8.1		ΌΧΙ	20	20.000.000 €	
	8.2					
	8.3					
	8.4					
	8.5					
	8.6					
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ08				20	20.000.000 €	
9	9.1		ΌΧΙ	6	9.000.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ09				6	9.000.000 €	

Μέτρο	Υπομέτρο	Δράση	ΕΚΧΩΡΗΣΗ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Τελική Πρόταση Π-ΑΜΘ		
				Αριθμός Έργων	Προϋπολογισμός Έργων	
10	10.1	10.1.1	ΌΧΙ	7	30.000.000 €	
		10.1.2				
		10.1.3				
		10.1.4				
		10.1.5				
		10.1.6				
		10.1.7				
		10.1.8				
		10.1.9				
		10.1.10				
	10.1.11					
	10.2	10.2.1	6	3.000.000 €		
		10.2.2				
		10.2.3				
		10.2.4				
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ10				13	33.000.000 €	
11	11.1	11.1.1	ΌΧΙ	8	72.100.000 €	
		11.1.2				
	11.2	11.2.1		6	29.700.000 €	
		11.2.2				
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ11				14	101.800.000 €	
12	12.2		ΌΧΙ	10	5.000.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ12				10	5.000.000 €	
13	13.1		ΌΧΙ	6	36.500.000 €	
	13.2			6	9.200.000 €	
	13.3			6	52.470.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ13				18	98.170.000 €	
14	14.1		ΌΧΙ	9	4.910.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ14				9	4.910.000 €	
16	16.1		ΌΧΙ	6	1.800.000 €	
	16.2			10	5.000.000 €	
	16.3			5	1.000.000 €	
	16.4			6	7.000.000 €	
	16.5			6	4.000.000 €	
	16.6			6	5.000.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ16				39	23.800.000 €	
17	17.1		ΌΧΙ	5	1.000.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ17				5	1.000.000 €	
19	19.1		ΝΑΙ	5	35.000.000 €	
	19.2					
	19.3					
	19.4					
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ19				5	35.000.000 €	
20	20.1		ΌΧΙ	1	500.000 €	
	20.2			1	500.000 €	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΡΟΥ Μ20				2	1.000.000 €	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΑΣΗΣ Π-ΑΜΘ				373	1.191.231.000 €	
				ΕΚΧΩΡΗΣΗ ΝΑΙ	108	766.815.000
				ΕΚΧΩΡΗΣΗ ΌΧΙ	265	424.416.000
				ΣΥΝΟΛΟ	373	1.191.231.000

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Περιεχόμενα

- I. Συνοπτική περιγραφή της κατάστασης του πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δάση) στην Περιφέρεια ΑΜΘ.
- II. Όραμα – Προτεινόμενες πολιτικές και στρατηγικές δράσεις
- III. Έξυπνη εξειδίκευση: Μεθοδολογία επιλογής στρατηγικών προτεραιοτήτων & επιλογή υποκλάδων / ομάδων προϊόντων
- IV. Βασικά ευρήματα έρευνας πεδίου.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ (ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΑΛΙΕΙΑ, ΔΑΣΗ) ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΜΘ

I. Σημασία τομέα

Ο πρωτογενής τομέας (γεωργία-κτηνοτροφία-δασοκομία-αλιεία) αποτελεί κομβικό σημείο της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια ΑΜΘ. Η Περιφέρεια ΑΜΘ μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίως αγροτική, δεδομένου ότι ο πρωτογενής τομέας αποτελεί το βασικό παραγωγικό τομέα της: το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας ανέρχεται σε 6,2%, ποσοστό διπλάσιο του εθνικού μέσου όρου, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) του πρωτογενή τομέα της ΑΜΘ συμβάλει κατά 10% στο εθνικό γεωργικό ΑΕΠ, ενώ η συμβολή των άλλων δύο τομέων στους αντίστοιχους εθνικούς δείκτες είναι πολύ μικρότερη και κυμαίνεται μεταξύ 3,5% (τριτογενής) και 4,4% (δευτερογενής).

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί σημαντική διέξοδο απασχόλησης στην Περιφέρεια, δεδομένου ότι αντιστοιχεί στο 26% της συνολικής απασχόλησης, ενώ συμμετέχει και με περίπου 40% στις συνολικές εξαγωγές της Περιφέρειας. Ακόμη πιο σημαντική ωστόσο, είναι η διασύνδεσή του με τους άλλους τομείς της οικονομίας (δευτερογενής, τριτογενής): εάν αυτή συνυπολογιστεί, τότε η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα είναι ακόμη μεγαλύτερη από την επίσημα καταγεγραμμένη (6,2%). Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων στηρίζεται στο παραγόμενο προϊόν του πρωτογενή τομέα, όπως π.χ. μεταποιητικές βιομηχανίες τροφίμων, υπηρεσίες μεταφοράς, χονδρεμπόριο, λιανεμπόριο, επιχειρήσεις εισροών (γεωργικά μηχανήματα, φάρμακα, εφόδια, κτλ). Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη⁶, ο αγροτικός τομέας συμβάλει άμεσα στην αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ κατά 300 εκατ. €, μόνο από την εισροή κονδυλίων, ενώ το 14% αυτού διαχέεται σε τομείς πέραν του πρωτογενούς.

Πιο αναλυτικά, ο *δευτερογενής τομέας (μεταποίηση – βιομηχανία) εμφανίζει ιδιαίτερα μεγάλη εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα*, αφορώντας κυρίως στην αξιοποίηση της παραγωγής του γεωργικού τομέα (βιομηχανία τροφίμων και ποτών, κλωστοϋφαντουργία). Στην Περιφέρεια δραστηριοποιείται μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων (ελαιόλαδο, ούζο, τσίπουρο, κρασί, μπίρα, τυροκομικά, γαλακτοκομικά, αλλαντικά και κρεατοσκευάσματα, αλίπαστα, γλυκά και ζυμαρικά καθώς και μια μεγάλη ποικιλία άλλων προϊόντων), ενώ υπάρχουν και μεγάλες βιομηχανίες (εκκοκκιστήρια, βιομηχανία επεξεργασίας ξύλου, γαλακτοβιομηχανίες, κ.ά.). Η εξάρτηση του τριτογενούς τομέα από τον πρωτογενή, αν και λιγότερο εμφανής, είναι σημαντική: Μεγάλο μέρος των μεταφορών αφορά γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, ενώ υπάρχουν και άλλοι κλάδοι υπηρεσιών που αναφέρονται στο γεωργικό τομέα (εφοδίων, λιπασμάτων, μηχανημάτων, κτλ)¹.

⁶ Γαλανόπουλος Κ., Λοΐζου Ε., Μάττας Κ., Καρελάκης Χ. (2013). Ολοκληρωμένες Πολιτικές Ανάπτυξης για την Περιφέρεια ΑΜΘ: Καταγραφή των Διασυνδέσεων μεταξύ Πρωτογενούς Τομέα και Άλλων Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας και Εκτίμηση των Επιπτώσεων Αναπτυξιακών Δράσεων. Μελέτη του Τμήματος Αγροτικής Ανάπτυξης, ΔΠΘ για λογαριασμό της Περιφέρειας ΑΜΘ.

II. Κύρια Προϊόντα / Συγκριτική Θέση / Ανταγωνιστικότητα

Η σχέση φυτικής-ζωικής παραγωγής στην Περιφέρεια είναι αντίστοιχη του εθνικού μ.ο., δηλ, περίπου 7/3. Οι κυριότεροι υπο-κλάδοι αγροτικής παραγωγής στην Περιφέρεια ΑΜΘ, ανάλογα με την αξία της παραγωγής και τη συμμετοχή στην ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, είναι: ζωική παραγωγή (34%), δημητριακά (22%), βιομηχανικά φυτά (18%), λαχανικά και πατάτες (17%), φρούτα (6%). Τα κυριότερα παραγόμενα προϊόντα είναι το καλαμπόκι (13%), γάλα (13%), σιτηρά (8%), βαμβάκι (8%), πατάτες (6%), καπνός (5%), σταφύλια (4%) (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, 2009). Να σημειωθεί τέλος, ότι η αλιεία και οι υδατοκαλλιέργειες είναι ένας σημαντικός κλάδος που εμφανίζει δυναμική ανάπτυξη στην Περιφέρεια.

Οι σημαντικότεροι κλάδοι σε όρους απασχόλησης είναι σιτηρά, βαμβάκι, οπωροκηπευτικά (σταφύλια, σπαράγγια, ακτινίδια κυρίως), δενδροκομικά (ελαιοκαλλιέργεια, ρόδι). Να σημειωθεί ωστόσο, ότι τα προϊόντα που είναι εντάσεως εργασίας είναι κατά κύριο λόγο τα κτηνοτροφικά, οι υδατοκαλλιέργειες, ο καπνός, τα σταφύλια, τα σπαράγγια και τα ακτινίδια.

Γενικότερα, η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια είναι σχετικά χαμηλή, όχι μόνο σε σύγκριση με άλλες χώρες, αλλά ακόμη και σε εθνικό πεδίο: Σύμφωνα με στοιχεία του Ι.Γ.Ε.Κ.Ε, το Ακαθάριστο Γεωργικό Προϊόν ανά απασχολούμενο στην Περιφέρεια ΑΜΘ ανέρχεται στο 69% του εθνικού μέσου όρου, ενώ αντίστοιχα χαμηλοί είναι και οι λοιποί δείκτες: παραγωγικότητα του εδάφους στο 76%, παραγωγικότητα εργασίας στο 77%. Σε διεθνές επίπεδο, η ανταγωνιστικότητα είναι ακόμη πιο περιορισμένη, λόγω της έκθεσης στον ανταγωνισμό με άλλες περιοχές που χαρακτηρίζονται από αυξημένη παραγωγικότητα ή φθηνότερο κόστος. Αυτό ασφαλώς αποτελεί μια γενική διαπίστωση που αφορά το σύνολο του κλάδου. Δεν λείπουν τα παραδείγματα επιτυχημένης διεξόδου σε ξένες αγορές από επιχειρήσεις ή ομάδες παραγωγών που τόλμησαν, καινοτόμησαν και διαφοροποιήθηκαν. Ενδεικτικά αναφέρονται τα παραδείγματα των σπαραγγιών, των σταφυλιών, της πατάτας, αλλά και άλλων μεταποιημένων προϊόντων που ωστόσο αφορούν άλλα στάδια της αλυσίδας εμπορίας τροφίμων και ποτών (μεταποίηση, όπως π.χ. κρασί).

Τα κυριότερα εξαγόμενα αγροτικά προϊόντα της Περιφέρειας είναι τα επιτραπέζια σταφύλια, ακτινίδια (με αυξητική τάση), σπαράγγια. Σημαντικές ποσότητες μεταποιημένων προϊόντων που εξάγονται, καταγράφονται σε ελαιόλαδο, κρασί και καπνά. Τέλος, εξάγονται ορισμένες ποσότητες εκκοκισμένου βαμβακιού και βαμβακόσπορου (κυρίως στην αγορά της Τουρκίας) καθώς και ποσότητες σιταριού και καλαμποκιού (χωρίς επεξεργασία). Σε κάθε περίπτωση, η κύρια αγορά των σημαντικότερων προϊόντων που παράγονται στην Περιφέρεια ΑΜΘ είναι η εσωτερική, δεδομένου ότι μικρό μέρος αυτών εξάγεται. Εξαίρεση αποτελούν συγκεκριμένα είδη οπωροκηπευτικών, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα σπαράγγια, τα οποία σχεδόν στο σύνολό τους εξάγονται. Η κτηνοτροφική παραγωγή απευθύνεται κυρίως στην εσωτερική αγορά, δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ελλειμματική στην παραγωγή προϊόντων ζωικής προέλευσης, αλλά και πάλι, υπάρχει έντονος ανταγωνισμός με φθηνότερα εισαγόμενα προϊόντα, και κυρίως, αθέμιτος με τις 'ελληνοποιήσεις' ζώων.

III. Νέες τεχνολογίες / καινοτομίες/Σύνδεση με ερευνητικούς φορείς

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών στον αγροτικό χώρο είναι γενικότερα, περιορισμένη σε σχέση με άλλους τομείς. Η Περιφέρεια ΑΜΘ διαθέτει ωστόσο αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα. Υπάρχουν αρκετές νέες τεχνολογίες που αφορούν την παραγωγή, αλλά και τη διάθεση (συσκευασίες, πιστοποιήσεις), οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να υιοθετούνται. Στην Περιφέρεια υπάρχουν εκτεταμένα γεωθερμικά πεδία, τα οποία όμως ελάχιστα έχουν αξιοποιηθεί ως σήμερα. Παράλληλα, η Περιφέρεια μπορεί να αναπτύξει την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών και ήδη υπάρχει έμφαση στην παραγωγή ηλίανθου.

Μορφές καινοτόμων τεχνολογιών που έχουν εφαρμοστεί είναι τα *θερμοκήπια με παραγωγή αερίου*, η *εισαγωγή υλικών σκίασης στους αμπελώνες*, ενώ σημαντικές βελτιώσεις έχουν καταγραφεί στη *συσκευασία*, ιδιαίτερα δε των προϊόντων εκείνων που εξάγονται (επιτραπέζια σταφύλια, σπαράγγια, ακτινίδια, ρόδια). Η *ιχνηλασιμότητα* τείνει να υιοθετηθεί πλήρως στα εξαγόμενα προϊόντα, όπως π.χ. στα σταφύλια (εφαρμόζονται διάφορα πρότυπα πέραν του ISO, ανάλογα με τη χώρα εξαγωγής, π.χ. BRC για τη Μεγάλη Βρετανία, IFS για Γαλλία και Γερμανία).

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Πολιτεία (διά του Πρόεδρου της Δημοκρατίας) βράβευσε τρεις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια ΑΜΘ για την επιτυχή επιχειρηματική τους δράση στον αγροτοδιατροφικό τομέα και την παραγωγή και εμπορία καινοτόμων προϊόντων: τσάι του βουνού, σκόρδο Έβρου και χυμός ροδιού Δράμας.

Κατά καιρούς έχουν κατατεθεί προτάσεις από διάφορους φορείς με σκοπό την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών που θα οδηγήσουν σε βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Επιγραμματικά αναφέρονται: α) η αξιοποίηση/βελτίωση του εγχώριου γενετικού υλικού β) η επέκταση του συστήματος γεωργικών προειδοποιήσεων με σκοπό την ολοκληρωμένη προστασία γ) η αξιοποίηση βιομάζας, υπολειμμάτων και υποπροϊόντων των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων και της μεταποίησης των προϊόντων που παράγονται, με σκοπό την παραγωγή ενέργειας και εισροών στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, δ) η αξιοποίηση αστικών αποβλήτων ως οργανικό λίπασμα ε) η ενίσχυση εναλλακτικών δικτύων διάθεσης γεωργικών προϊόντων, ζ) η αξιοποίηση και ορθολογική χρήση της δασικής βιομάζας και των υπολειμμάτων υλοτομίας, η) η προσαρμογή της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, της δασοπονίας και της χρήσης των φυσικών πόρων σε ξηροθερμικό περιβάλλον, θ) η αποδοτική χρήση των υδατικών πόρων με ορθολογικό προγραμματισμό των αρδεύσεων, με εκσυγχρονισμό και βελτίωση των υποδομών, έργα τεχνητού εμπλουτισμού και αξιοποίηση των μη συμβατικών υδατικών πόρων, με παράλληλη μείωση των χρησιμοποιούμενων εισροών (νερό, λίπασμα, φυτοπροστατευτικά), ι) η προώθηση της πιστοποίησης, της σήμανσης, του 'brand name' η) η ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, κτλ.

Στην Περιφέρεια υπάρχει ικανός αριθμός ακαδημαϊκών/ερευνητικών κέντρων με εξειδίκευση σε τομείς της αγροδιατροφικής αλυσίδας και η περαιτέρω διασύνδεσή τους με τους παραγωγικούς φορείς θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Ενδεικτικά αναφέρονται το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Τμήμα Αγροτικής Ανάπτυξης, Τμήμα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Τμήμα Μοριακής Βιολογίας) το ΤΕΙ ΑΜΘ (Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος) καθώς άλλα Ινστιτούτα, όπως το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (ΙΝΑΛΕ) στην Καβάλα. Παράλληλα, στην Περιφέρεια λειτουργεί ικανός αριθμός εξειδικευμένων τεχνικών εργαστηρίων, όπως π.χ. το Εργαστήριο Ελέγχου Υπολειμμάτων Γεωργικών Φαρμάκων ΠΚΦ&ΠΕ Καβάλας, το Εργαστήριο Εδαφολογικών Αναλύσεων στο ΠΕΓΕΑΛ Κομοτηνής. Το Κτηνιατρικό Εργαστήριο Κομοτηνής κ.ά. Ωστόσο, ένα σημαντικό πρόβλημα για τον πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας είναι η περιορισμένη ενσωμάτωση επιστημονικής γνώσης τόσο στην παραγωγή, όσο και στην διάθεση των προϊόντων.

Τέλος, ένας ακόμη σημαντικός λόγος καθυστερημένης ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών στον πρωτογενή τομέα (πέραν του μικρού μεγέθους των εκμεταλλεύσεων και την απουσία διασύνδεσης με ερευνητικούς φορείς) είναι και η ηλικιακή διάρθρωση του αγροτικού πληθυσμού, σε συνδυασμό με τις ελλείψεις δομές εκπαίδευσης/επιμόρφωσης των αγροτών.

Από την άλλη μεριά, η Περιφέρεια διαθέτει ένα επιπλέον συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις άλλες Περιφέρειες της χώρας: τον εδαφολογικό χάρτη, ο οποίος περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με το επίπεδο των θρεπτικών στοιχείων, το επίπεδο των βαρέων μετάλλων και άλλες εδαφολογικές ιδιότητες των εδαφών της ΑΜΘ. Ο χάρτης αυτός πρέπει να συμπληρωθεί και να προωθηθεί η χρήση του, παρέχοντας έτσι ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης στην παραγωγή, μεταξύ άλλων και περιορίζοντας τις εισροές των λιπασμάτων, το κόστος και την επιβάρυνση των εδαφών και των υπογείων υδάτων.

IV. Ευκαιρίες/ Προοπτικές

Είναι σαφές ότι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα προϋποθέτει τη στροφή στην παραγωγή πιο ανταγωνιστικών προϊόντων, προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία και υψηλή ζήτηση. Σήμερα, είναι απαραίτητη η παραγωγή προϊόντων με συγκριτικό πλεονέκτημα και πιστοποίηση της διαδικασίας παραγωγής και της ποιότητάς τους, αλλά και η αντιμετώπιση του υψηλού κόστους παραγωγής αγροτικών προϊόντων (ιδιαίτερα όσο αφορά τις τιμές αγροτικών εφοδίων).

Υπάρχουν εκτιμήσεις ότι αυξημένη ζήτηση στο μέλλον θα έχουν τα ενεργειακά φυτά καθώς και τα αρωματικά. Η καλλιέργεια ενεργειακών φυτών μάλιστα, μπορεί να προσφέρει διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές με μικρές δυνατότητες για εναλλακτικές καλλιέργειες. Ωστόσο, με δεδομένο ότι σήμερα υπάρχουν ελάχιστες μονάδες παραγωγής βιοαιθανόλης, η παραγωγή ενεργειακών φυτών δεν έχει ακόμη εξασφαλισμένη ικανή ζήτηση. Επιπρόσθετα, οι πρόσφατες διεθνείς κρίσεις στις τιμές των τροφίμων, καθώς και οι προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για ραγδαία αύξηση των τιμών των τροφίμων τις επόμενες δεκαετίες, καθιστούν αμφισβητήσιμη

την υποκατάσταση των εκτάσεων παραγωγής τροφίμων με παραγωγή ενεργειακών και άλλων προϊόντων, ιδιαίτερα για μια χώρα όπως η Ελλάδα με τις περιορισμένες εκτάσεις που διαθέτει. **Η Περιφέρεια ΑΜΘ θα πρέπει να επικεντρωθεί κυρίως στην παραγωγή τροφίμων (φυτικής και ζωικής) προέλευσης, προσαρμόζοντας όμως το πρότυπο παραγωγής:** Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις θα πρέπει να στηρίζονται στις εντατικές καλλιέργειες (π.χ. κηπευτικά), ενώ οι εκτατικές (Φυτά Μεγάλης Καλλιέργειας) θα μπορούν να αποτελούν συμπληρωματική δράση του παραγωγού. Επίσης, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης των ΠΟΠ/ΠΓΕ, με κατάλληλη όμως προώθηση των χαρακτηριστικών τους στις διεθνείς αγορές.

Η περαιτέρω προώθηση της κτηνοτροφίας θα πρέπει να αποτελέσει σημαντική προτεραιότητα της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια διαθέτει αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα (π.χ. μορφολογία εδάφους, τεχνογνωσία/εμπειρία, κ.ά.), αλλά από την άλλη, η κτηνοτροφία αντιμετωπίζει πολλά διαρθρωτικά προβλήματα (ενδεικτικά: κόστος ζωοτροφών, ζωο-νόσοι, παράνομες εισαγωγές, κτλ). Απαιτείται λοιπόν ένα ριζικά αναμορφωμένο σχέδιο στήριξης και ανάπτυξης του τομέα το οποίο θα μπορεί να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα προβλήματα και τις αδυναμίες. Με δεδομένο μάλιστα ότι πρόσφατη μελέτη (Γαλανόπουλος *et al*, 2013) έδειξε πως η επίδραση της ζωικής παραγωγής στους περιφερειακούς μακροοικονομικούς δείκτες είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της φυτικής παραγωγής, η Περιφέρεια θα πρέπει να δώσει μεγάλη έμφαση στην ενεργή στήριξη της κτηνοτροφίας.

Επίσης η προώθηση της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών θα μπορούσε να είναι μια από τις προτεραιότητες της Περιφέρειας. Το θρακικό πέλαγος θεωρείται από τις πλέον ιχθυοπαραγωγικές θαλάσσιες περιοχές της χώρας, ενώ πλήθος μεταποιητικών μονάδων αλλά και μονάδες προώθησης και εμπορίας αλιευμάτων δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στον τομέα αυτό θα μπορούσε να συνδυαστεί με την παρουσία του ΙΝΑΛΕ στη Νέα Πέραμο, ενός από τα εξειδικευμένα Ινστιτούτα στους τομείς της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, ενός οργανισμού του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Σε κάθε περίπτωση, η περαιτέρω αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και των πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας (που αναφέρθηκαν προηγουμένως), πρωτίστως δε του γεωθερμικού πεδίου, σε εντατικές και δυναμικές καλλιέργειες (π.χ. θερμοκηπιακές) συνιστά ένα βασικό εργαλείο ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας.

V. Εξωστρέφεια

Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η εξωστρέφεια του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια είναι εξαιρετικά χαμηλή, παρά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα (π.χ. γεινίαση με άλλες, μεγάλες αγορές). Ξένες επενδύσεις στον τομέα ουσιαστικά είναι μηδαμινές, ενώ αντίθετα δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο μετεγκατάστασης ελληνικών επιχειρήσεων σε όμορες χώρες, όπως επίσης και Ελλήνων γεωργών που νοικιάζουν εκτάσεις σε άλλες χώρες.

Παράδειγμα επιτυχούς εξωστρεφούς δράσης είναι οι επιχειρήσεις οίνου στην Περιφέρεια, μερικές εκ των οποίων συγκαταλέγονται στις μεγαλύτερες της χώρας.

VI. Κίνδυνοι/Απειλές

Ο πρωτογενής τομέας στην Περιφέρεια ΑΜΘ, παρά την εμφανή σπουδαιότητά του για την τοπική οικονομία, χαρακτηρίζεται από ορισμένα δομικά προβλήματα, όπως:

- Έντονη κυριαρχία της φυτικής παραγωγής έναντι της ζωικής, αν και οι γεωμορφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες ευνοούν περισσότερο την κτηνοτροφία.
- Χαμηλή παραγωγικότητα και χαμηλή προστιθέμενη αξία του γεωργικού προϊόντος.
- Μικρό μέγεθος εκμεταλλεύσεων και πολυτεμαχισμός.
- Έλλειψη επαρκών έργων υποδομής και δικτύων (αναδασμών και μη αξιοποίηση τεράστιων υδάτινων πόρων – η ΠΑΜΘ διαθέτει άνω του 40% των υδατικών πόρων της Χώρας).
- Χαμηλό ποσοστό αρδευόμενων γεωργικών εκτάσεων, από επιφανειακά νερά.
- Μειωμένο ποσοστό αξιοποιούμενης ιδιόκτητης γεωργικής γης, σε σχέση με τη νοικιασμένη γεωργική γη.
- Ελλειμματικότητα σε νέες καλλιέργειες.
- Αποεπένδυση, με αυξητικό ρυθμό τα τελευταία χρόνια.

Ο πρωτογενής τομέας εμφανίζει σημαντική τάση συρρίκνωσης την τελευταία δεκαετία, ιδιαίτερα δε μετά την τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ (ενδιάμεση αναθεώρηση του 2003) όταν και υιοθετήθηκε η Ενιαία Αποδεσμευμένη Ενίσχυση (ΕΑΕ)⁷. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια, από 709 εκατ. το 2001, υποχώρησε στα 682 εκατ. € το 2005 και ακόμη περισσότερο το 2010 (463 εκατ. €). Υπάρχουν ορισμένες εκτιμήσεις ότι με αφορμή την οικονομική κρίση και την αυξανόμενη ανεργία, ολόένα και περισσότεροι θα στρέφονται στον πρωτογενή τομέα με αποτέλεσμα την αντιστροφή της τάσης συρρίκνωσης του παραγόμενου προϊόντος της γεωργίας, ωστόσο αυτό δεν έχει επιβεβαιωθεί οριστικά: Το 2010 η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, τόσο για το σύνολο της χώρας, όσο και για την Περιφέρεια ΑΜΘ είναι μικρότερη από ότι το 2008 (έτος έναρξης της κρίσης).

Παρόλα αυτά, ενώ για το σύνολο της χώρας το 2010 εμφανίζεται περαιτέρω μείωσή της σε σχέση με το προηγούμενο έτος, στην Περιφέρεια ΑΜΘ, υπάρχουν ενδείξεις αντιστροφής, με την ΑΠΑ να είναι αυξημένη κατά 5 εκατ. €. Ενδοπεριφερειακά, τρεις νομοί (Καβάλας, Δράμας και Ξάνθης) εμφανίζουν αύξηση της ΑΠΑ κατά το τελευταίο έτος, αντίθετα από τους νομούς Ροδόπης και Έβρου, όπου το 2010 καταγράφεται το χαμηλότερο ύψος ΑΠΑ της τελευταίας δεκαετίας.

⁷ Με την ΕΑΕ, αποσυνδέθηκε το ύψος της επιδότησης από τον όγκο παραγωγής, και οι αγρότες δικαιούνται το σύνολο της κοινοτικής επιδοτήσεως της περιόδου 2000-2002, ανεξάρτητα από το ύψος της παραγωγής τους (ακόμη και εάν έχουν διακόψει πλήρως την παραγωγή).

Πίνακας 1: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία πρωτογενή τομέα

	Γεωργία, δασοκομία, αλιεία									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*
Σύνολο Ελλάδας	8,260	8,184	8,448	8,172	8,428	6,834	6,830	6,394	6,372	6,300
Ανατ. Μακεδονία	709	638	707	658	682	489	554	469	458	463
Έβρος	191	167	192	171	182	111	125	114	104	94
Ξάνθη	131	90	109	107	106	86	86	73	74	76
Ροδόπη	147	140	156	146	145	79	99	87	92	89
Δράμα	112	114	118	112	118	98	111	92	94	98
Καβάλα	129	127	131	122	130	116	133	104	94	107

* Προσωρινά στοιχεία.

Σε εκατομμύρια ευρώ. Σε τρέχουσες τιμές

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Είναι ενδεικτικό ότι οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στην περιφέρεια ΑΜΘ έχουν μειωθεί σημαντικά σε σχέση με την περίοδο 2003-2005, σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας αλλά και την πλειοψηφία των υπόλοιπων περιφερειών της χώρας.

Πίνακας 4: Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, αλιεία

	2000	2001	2002	2003	2004	2005*	2006*	2007*	2008*
Σύνολο Ελλάδος	1,227	1,212	1,274	1,588	1,647	1,803	1,598	2,506	2,826
Βόρεια Ελλάδα	671.4	628.3	592.2	676.3	780.7	562.5	780.0	1,030.8	1,343.9
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	157.9	110.3	91.1	213.5	182.7	209.2	180.5	171.0	129.7
Κεντρική Μακεδονία	304.6	260.8	247.2	123.9	280.4	228.9	276.8	394.5	438.0
Δυτική Μακεδονία	40.0	45.4	49.6	65.9	61.5	45.5	61.3	216.2	417.8
Θεσσαλία	168.9	211.8	204.3	273.1	256.0	78.9	261.3	249.1	358.4
Κεντρική Ελλάδα	354.0	410.5	466.1	505.5	544.8	500.7	519.1	925.3	822.9
Ήπειρος	76.8	53.0	53.9	65.7	78.3	14.2	73.4	242.3	194.5
Ιόνια Νησιά	9.7	11.5	22.5	41.0	26.3	42.0	24.1	51.2	39.5
Δυτική Ελλάδα	88.7	116.2	134.4	244.0	183.6	60.4	174.6	168.6	142.8
Στερεά Ελλάδα	103.2	134.9	158.7	78.7	150.0	112.8	143.9	245.2	261.8
Πελοπόννησος	75.6	94.9	96.6	76.0	106.7	271.2	103.2	218.0	184.2
Αττική	93.7	65.2	89.0	95.0	89.1	409.6	81.4	94.3	115.8
Νησιά Αιγαίου, Κρήτη	108.0	108.0	126.7	311.6	232.0	330.6	217.4	456.1	543.7
Βόρειο Αιγαίο	17.4	14.9	11.1	64.1	61.8	37.5	55.9	149.9	181.6
Νότιο Αιγαίο	16.0	12.4	14.2	88.4	41.0	212.2	36.8	76.7	74.2
Κρήτη	74.5	80.7	101.4	159.2	129.2	80.9	124.8	229.5	287.9

* Προσωρινά στοιχεία

Σε εκατομμύρια ευρώ. Σε τρέχουσες τιμές

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ένα σημαντικό δομικό πρόβλημα του αγροτικού τομέα στην ΑΜΘ είναι το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, πρόβλημα το οποίο επιδεινώνεται από τον πολυτεμαχισμό της ιδιοκτησίας. Το μέσο μέγεθος της ιδιοκτησίας στην Περιφέρεια είναι περίπου 40-45 στρέμματα, η οποία είναι μάλιστα τεμαχισμένη σε 5-6 τεμάχια κατά μέσο όρο, σε κάποια δε αγροκτήματα ο πολυτεμαχισμός είναι κατά πολύ μεγαλύτερος. Το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων επιβαρύνει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα, αυξάνει το κόστος παραγωγής και περιορίζει την εισαγωγή καινοτόμων τεχνολογιών, λόγω της αδυναμίας επίτευξης οικονομικών κλίμακας. Διεθνώς, το πρόβλημα αυτό μπορεί να ξεπεραστεί με δύο τρόπους: **(α) την**

οργάνωση συνεταιριστικών ή ομαδικών δράσεων και καθιερωμένων αλυσίδων εμπορίας, (β) τον αναδασμό.

(α) Μέχρι σήμερα, η αποτελεσματικότητα των αγροτικών συνεταιρισμών αλλά και των Ομάδων Παραγωγών υπήρξε περιορισμένη. Παράλληλα, δεν λειτουργούν Διεπαγγελματικές Οργανώσεις για τα κύρια προϊόντα (στα πρότυπα του εξωτερικού) με αποτέλεσμα η αλυσίδα αξίας/εμπορίας να λειτουργεί υποτυπωδώς και όχι συγχρονισμένα. Με εξαίρεση τα εξαγόμενα προϊόντα που αναφέρθηκαν προηγουμένως, στα οποία εφαρμόζεται η συμβολιακή γεωργία, καθώς και τον τομέα του γάλακτος (όπου όμως η εξάρτηση των παραγωγών από τις βιομηχανίες είναι σχεδόν απόλυτη), η οργάνωση και αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων στην αλυσίδα εμπορίας είναι χαλαρή. Οι Ομάδες Παραγωγών θα μπορούσαν να συμβάλουν στην άμβλυση του προβλήματος αυτού, αλλά στο παρελθόν δεν οργανώθηκαν σωστά και απέτυχαν να καλύψουν το κενό που δημιούργησαν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί. Ακόμη και η βιολογική γεωργία, η οποία αναφέρεται ως ελκυστική εναλλακτική για τον πρωτογενή τομέα, παραμένει στάσιμη στην Περιφέρεια, λόγω των μικρών παραγόμενων ποσοτήτων και του μικρού μεριδίου που διαθέτουν στην αγορά. Η απουσία ενός *ορθολογικού* χωροταξικού σχεδιασμού, επιδεινώνει περαιτέρω το πρόβλημα: π.χ. η εγκατάσταση ομοειδών επιχειρήσεων σε κοντινές περιοχές (όπως των συσκευαστηρίων σπαραγγιών) που οδηγεί μεταξύ άλλων και σε κανιβαλισμό του κύκλου εργασιών.

(β) Απαραίτητη προϋπόθεση ανασυγκρότησης του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια ΑΜΘ είναι η ορθολογική αναδιάρθρωση των καλλιεργειών (στη βάση ενός επιστημονικά καταρτισμένου σχεδίου) και ο συνακόλουθος αναδασμός των εκτάσεων με σκοπό τον περιορισμό του πολυτεμαχισμού και της μικρής ιδιοκτησίας. Στα οφέλη του αναδασμού περιλαμβάνονται (α) η συγκέντρωση της κατακερματισμένης αγροτικής γης σε ένα αγροτεμάχιο κανονικού σχήματος το οποίο με την παράλληλη κατασκευή έργων παραδίδεται στον ιδιοκτήτη προς καλλιέργεια, (β) η καλύτερη χρήση των μηχανημάτων και των σύγχρονων γενικά τεχνολογιών καλλιέργειας και κατ' επέκταση η μείωση του κόστους παραγωγής, (γ) η ευκολία στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, η σημαντική μείωση του χρόνου εργασίας, (δ) η εκκαθάριση των πολύπλοκων δικαιωμάτων των κτηματιών, κυρίως σε ιδιοκτησίες που προέρχονται από αγροτική αποκατάσταση και η έκδοση παγίων τίτλων κυριότητας. Σήμερα στην Περιφέρεια ΑΜΘ έχει καλυφθεί με προηγούμενους αναδασμούς περίπου το 34,14% της Γεωργικής Γης της Περιφέρειας. Ωστόσο, απαίτηση του αγροτικού κόσμου και των νέων που επιστρέφουν στον πρωτογενή τομέα είναι ο αναδασμός και κατ' επέκταση η αύξηση του ποσοστού των αναδασμών της γεωργικής γης.

Η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και η **επιλογή προτεραιοτήτων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη φυσιολογία και τα χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Α.Μ.Θ.** Ειδικότερα, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν γεωγραφικά και δημογραφικά στοιχεία (πχ. κατανομή πεδινών, ημιορεινών, ορεινών περιοχών και ποσοστό αγροτών). Με αυτό τον τρόπο, είναι δυνατόν να προσδιορι-

σθούν τομείς χρηματοδότησης κεντρικών έργων και έργων υποδομής, που διατρέχουν το σύνολο της πρωτογενούς παραγωγής κάθε νομού της περιφέρειας. Αυτό είναι χρήσιμο διότι, π.χ. η φυσιολογία του Νομού Έβρου (92% πεδινές περιοχές, επάρκεια υδάτων) είναι διαφορετική από αυτή του νομού Καβάλας (37% πεδινές περιοχές, προβλήματα άρδευσης). Επιπλέον, και σε επίπεδο προϊόντων, είναι διαφορετικές οι δυνατότητες κάθε περιοχής. Δηλαδή, στους νομούς Έβρου, Ροδόπης και Ξάνθης επικρατούν τα ΦΜΚ με ορισμένες εστίες αναδυόμενων καλλιεργειών (σπαράγγι, σκόρδο, κηπευτικά, κεράσια), ενώ στους Νομούς Δράμας και Καβάλας επικρατούν η Δενδροκομία και Αμπελοκαλλιέργεια.

Δεν θα πρέπει τέλος, να υποτιμάται η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα των έργων υποδομής στην ύπαιθρο, όχι μόνο αυτών που σχετίζονται άμεσα με την παραγωγή (εγγειοβελτιωτικά, επίλυση προβλημάτων άρδευσης, εκμετάλλευση της γεωθερμίας, ενίσχυση της προσβασιμότητας της Περιφέρειας, τη σύνδεσή της με μεγάλα κέντρα και αγορές του εξωτερικού και τη βελτίωση της προσέλκυσης επενδύσεων, κ.ά.) αλλά και μέτρων που σχετίζονται με την ενίσχυση της ελκυστικότητας του αγροτικού χώρου, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο. Τα μέτρα αυτά θα αυξήσουν την **ελκυστικότητα της υπαίθρου που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την προσέλκυση νέων στις γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες** (π.χ. βελτίωση υποδομών όπως οδικά δίκτυα, υποδομές υγείας κτλ., βελτίωση πρόσβασης σε νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, κ.ά.)

ΟΡΑΜΑ – ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Επιθυμητή μελλοντική εικόνα για τον τομέα - ΟΡΑΜΑ

- Δυναμικός, ανταγωνιστικός κλάδος με καθετοποιημένη παραγωγή και εξαγωγικό προσανατολισμό.
- Δυναμικές καλλιέργειες με ζήτηση στη διεθνή αγορά, διασύνδεση της παραγωγής με τη μεταποίηση ή/και την εμπορία.
- Μείωση της εξάρτησης από τις επιδοτήσεις,
- Αύξηση αριθμού νέων γεωργών,
- Επιχειρηματική οργάνωση εκμεταλλεύσεων,
- Επιστημονική και τεχνική στήριξη από την Περιφέρεια.

Προτεραιότητες πολιτικών και στρατηγικές δράσεις/παρεμβάσεις

Οι βασικές προτεραιότητες πολιτικών και στρατηγικής για τον αγροτικό τομέα στην Περιφέρεια ΑΜΘ συνοψίζονται στα εξής:

1. Χωροταξικός σχεδιασμός-κτηματολόγιο-χαρτογράφηση-καθορισμός ζωνών χρήσεως γης-αναδασμοί
 - Ολοκλήρωση δασικών χαρτών, δασολογίου και κτηματολογίου στην ΑΜΘ. Είναι σημαντικό να είναι ξεκάθαρες οι εκτάσεις, οι οποίες είναι διαθέσιμες για βόσκηση αλλά και εκείνες που μπορούν να δηλώνονται στο ΟΣΔΕ. Αυτονόητη είναι η προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας περιουσίας αλλά και των παραγωγών (κυρίως κτηνοτρόφων) από εμπλοκές στην λήψη των κοινοτικών επιδοτήσεων.
 - Συνέχιση της πολιτικής των αναδασμών
2. Ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση φυσικών πόρων (υδάτων, αγροτικής γης, δασικού πλούτου, βοσκοτόπων, κλπ)
 - Η Περιφέρεια ΑΜΘ (προ Καλλικράτη) διέθεσε ένα σημαντικό ποσό και είναι η μόνη περιφέρεια της χώρας που διαθέτει έναν *εδαφολογικό χάρτη*, ο οποίος περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με το επίπεδο των θρεπτικών στοιχείων, το επίπεδο των βαρέων μετάλλων και άλλες εδαφολογικές ιδιότητες των εδαφών της ΑΜΘ. Ο χάρτης αυτός πρέπει να συμπληρωθεί και να προωθηθεί η χρήση του, παρέχοντας έτσι ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης στην παραγωγή, περιορίζοντας τις εισροές των λιπασμάτων, το κόστος και την επιβάρυνση των εδαφών και των υπογείων υδάτων.
 - Εγγειοβελτιωτικά έργα μικρομεσαίας κλίμακας, τόσο στον ορεινό χώρο (δασικές περιοχές π.χ. διευθετήσεις χειμάρων κ.α.) όσο και στον πεδινό χώρο (π.χ. λιμνοδεξαμενές κατά τόπους), με στόχο τη συγκράτηση των επιφανειακών υδάτων που σήμερα χάνονται, τον εμπλουτισμό των υπογείων υδάτων και την αξιοποίησή τους με την κατασκευή συλλογικών αρδευτικών δικτύων. Τονίζεται ότι τα υπόγεια νερά πολλών κτηματικών περιοχών έχουν αποδεδειγμένα υφαλμυρωθεί και ενέχεται ο κίνδυνος μετά από λίγα χρόνια να μην μπορεί να καλλιεργηθούν πολλά είδη καλλιεργειών. Θα γίνει καλύτερη αξιοποίηση της γης και μειωθεί και το κόστος αρδεύσεων των καλλιεργειών(ανόρυξη εξολισμός και κόστος ενέργειας άντλησης).
 - Αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα ενίσχυση καλλιέργειας ξηρικών καλλιεργειών ή αυξημένης αγρανάπαυσης σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές (Περιοχές Natura, παραλίμνιες ζώνες κλπ)
 - Αξιοποίηση δασικού πλούτου
 - Βελτίωση και αξιοποίηση ορεινών και πεδινών βοσκοτόπων

- Διατήρηση της βιοποικιλότητας περιοχών ιδιαίτερης περιβαλλοντικής αξίας
- Ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων, μέσα από δέσμη δράσεων (π.χ. προγράμματα παρέμβασης σε λεκάνες απορροής, ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια, νέα προγράμματα παραγωγής, αποκατάσταση φυσικής κοίτης ποταμών)
- Αξιοποίηση των γεωθερμικών πεδίων της Περιφέρειας

3. Αναδιάρθρωση και ισόρροπη ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων

- Αντικατάσταση μέρους των εκτάσεων της καλλιέργειας ΦΜΚ (Φυτά Μεγάλης Καλλιέργειας) με νέες, εντατικές, εναλλακτικές ή/και δυναμικές καλλιέργειες, όπως π.χ. κηπευτικά, θερμοκηπιακές καλλιέργειες, δενδροκομία, αρωματικά/φαρμακευτικά, κτλ. Εκσυγχρονισμός υπαίθριων και διεύρυνση των θερμοκηπιακών κηπευτικών. Προώθηση της βιολογικής καλλιέργειας
- Προώθηση πολυκαλλιέργειας: Η Περιφέρεια ΑΜΘ θα πρέπει να επικεντρωθεί κυρίως στην παραγωγή τροφίμων (φυτικής και ζωικής) προέλευσης, αλλάζοντας όμως το πρότυπο παραγωγής στην πολυκαλλιέργεια.. Επίσης θα πρέπει να υποστηριχθεί η μικτή γεωργική-κτηνοτροφική εκμετάλλευση, καθώς και η αγροτοδοσοπονία (δυνατότητα στον ίδιο χώρο ταυτόχρονων καλλιεργειών (π.χ. δενδρώδεις καλλιέργειες (οπωροφόρα ή δασικά) με συγκαλλιέργεια ποωδών (κτηνοτροφικά ψυχανθή ή αρωματικά).
- Ενίσχυση και ανάπτυξη της κτηνοτροφίας με σκοπό την αυτάρκεια ή τη μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές (*Ορθολογική αξιοποίηση των βοσκότοπων και μείωση του διαρκώς αυξανόμενου κόστους ζωοτροφών. Παροχή ενισχύσεων για εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων, δημιουργία μονάδων εσταβλισμένης προβατοτροφίας. Εφαρμογή Προγραμμάτων Γενετικής Βελτίωσης, χρηματοδότηση έρευνας για δημιουργία βελτιωμένων ελληνικών φυλών. Κίνητρα για εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής στην κτηνοτροφία (π.χ. έλεγχος αποδόσεων ζώων). Παροχή ενισχύσεων για ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας*). **Μια ορθά σχεδιασμένη πολιτική ανάπτυξης της κτηνοτροφίας θα πρέπει να στοχεύει στα εξής:** (α) Απασχόληση περισσότερων ατόμων με την κτηνοτροφία (β) Ενασχόληση νέων ανθρώπων με την κτηνοτροφία (γ) Αύξηση της παραγωγής Προϊόντων Ζωικής προέλευσης (δ) Αύξηση της παραγωγικότητας (ε) Εξασφάλιση της διάθεσης των προϊόντων. **Τα βασικά προβλήματα που διαχρονικά αλλά και σήμερα αντιμετωπίζει η κτηνοτροφική παραγωγή στην ΠΑΜΘ είναι τα εξής:**
 - i. Γερασμένος πληθυσμός κτηνοτρόφων
 - ii. Επαγγελματίες με ελλιπέστατη εκπαίδευση και χαμηλή συνείδηση με εξαίρεση τους χοιροτρόφους και πτηνοτρόφους

- iii. Απουσία “Εθνικών φυλών” ή και όταν υπάρχουν είναι θολό το τοπίο γύρω από το γενετικό απόθεμα και χωρίς τεκμηρίωση της αξίας τους(προγονικός ή απογονικός έλεγχος και πιστοποιητικά γενεαλογίας)
 - iv. Πρόχειρος ή και ανύπαρκτος σχεδιασμός για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας
 - v. Ελάχιστη και ανεπαρκής η σύνδεση των Πανεπιστημίων με την παραγωγική διαδικασία
 - vi. Ακριβές ζωοτροφές
 - vii. Ανεπαρκής υλικοτεχνική υποστήριξη(εξοπλισμός) Ελληνικής παραγωγής, κατά το πλείστον εισαγόμενη και επομένως ακριβή
 - viii. Μικρό ποσοστό τυποποίησης και δυσκολία διάθεσης των παραγόμενων προϊόντων
 - ix. Χαμηλού Επιπέδου Συνεταιριστική Οργάνωση
 - x. Πλημμελής Επιστημονική Υποστήριξη
 - xi. Πολύ κακή τήρηση στατιστικών στοιχείων(ελάχιστη έως ανύπαρκτη μηχανοργάνωση και βάσεων δεδομένων που θα βοηθούσαν τα μέγιστα την παρακολούθηση της εξέλιξης της παραγωγικής διαδικασίας και της εμπορίας των προϊόντων)
 - xii. Αξεπέραστη γραφειοκρατία στην έκδοση αδειών, αποφάσεων και λοιπών συναφών πράξεων της διοίκησης
- Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων παραδοσιακών καλλιεργειών (σιτηρά, βαμβάκι, κτλ) στην κατεύθυνση της αναβάθμισης της ποιότητας (ενίσχυση καλλιεργειών Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και Βιολογικής Καλλιέργειας)
 - Ενίσχυση αλιείας και υδατοκαλλιεργειών: Προσαρμογή στις προτεραιότητες και αξιοποίηση του νέου Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας 2014-2020 (έξυπνη πράσινη αλιεία, έξυπνη πράσινη υδατοκαλλιέργεια, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς εδαφική ανάπτυξη, ολοκληρωμένη Θαλάσσια πολιτική). Εισαγωγή νέων αλυσίδων παραγωγής, όπως π.χ. (α) μεταποιημένων αλιευμάτων από πρώτη ύλη χαμηλής εμπορικής αξίας, (β) βιοδραστικών ουσιών εξαιρετικά υψηλής προστιθέμενης αξίας από τα υποπροϊόντα μεταποιητικών μονάδων αλιευμάτων, (γ) χρήση νέων, προηγμένης τεχνολογίας συσκευασιών νωπών και μεταποιημένων αλιευμάτων με σκοπό την παράταση της εμπορικής διάρκειας ζωής (shelf life) των τελικών τροφίμων, (δ) ανάδειξη της υψηλής ποιότητας και διατροφικής αξίας παραδοσιακών τροφίμων από αλιεύματα της Περιφέρειας, (ε) προσαρμογή του κλάδου στις νέες μεθόδους εμπορίας και διάθεσης των τελικών προϊόντων με σκοπό την αύξηση των εξαγωγών, και (ζ) στροφή σε παραγωγές προϊόντων τύπου "έτοιμων φαγητών προς άμεση

κατανάλωση" (ready to eat) τρόφιμα με σκοπό τη διείσδυσή τους στις αγορές της Β. Ευρώπης.

- Αξιοποίηση των δασών ως πρόσθετου πλουτοπαραγωγικού πόρου: Στην Περιφέρεια δεν έχει γίνει ως σήμερα επαρκής αξιοποίηση ενός σημαντικού συγκριτικού πλεονεκτήματος: της ύπαρξης μεγάλου αριθμού δασών και δασικών εκτάσεων, σε ποσοστά μάλιστα μεγαλύτερα του εθνικού μέσου όρου. Απαιτείται η εκπόνηση προγράμματος ολοκληρωμένης διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος και τη δασοπονίας πολλαπλών σκοπών (π.χ. συνέργια με κτηνοτροφία, αγροτουρισμό, κτλ). Δημιουργία & εκσυγχρονισμός ΜΜΕ μεταποίησης δασικών προϊόντων.
- Στοχευμένη προώθηση ενεργειακών, αρωματικών και φαρμακευτικών προϊόντων: Υπάρχουν εκτιμήσεις ότι αυξημένη ζήτηση στο μέλλον θα έχουν τα ενεργειακά φυτά καθώς και τα αρωματικά. Η καλλιέργεια ενεργειακών φυτών μάλιστα, μπορεί να προσφέρει διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές με μικρές δυνατότητες για εναλλακτικές καλλιέργειες. Ωστόσο, με δεδομένο ότι σήμερα υπάρχουν ελάχιστες μονάδες παραγωγής βιοαιθανόλης, η παραγωγή ενεργειακών φυτών δεν έχει ακόμη εξασφαλισμένη ικανή ζήτηση. Ευνοϊκές προοπτικές διαφαίνονται και για τα αρωματικά φυτά, ιδιαίτερα εφόσον στην Περιφέρεια γίνει μεγαλύτερη αξιοποίηση της γεωθερμίας (πρόσθετες δυνατότητες για την Περιφέρεια αποτελούν τα εκτεταμένα γεωθερμικά πεδία). Ωστόσο, οι πρόσφατες διεθνείς κρίσεις στις τιμές των τροφίμων, καθώς και οι προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για ραγδαία αύξηση των τιμών των τροφίμων τις επόμενες δεκαετίες, καθιστούν αμφισβητήσιμη την σε μεγάλη έκταση υποκατάσταση των εκτάσεων παραγωγής τροφίμων με παραγωγή ενεργειακών και άλλων προϊόντων, ιδιαίτερα για μια χώρα όπως η Ελλάδα με τις περιορισμένες εκτάσεις που διαθέτει. Αντίθετα, η καλλιέργεια τέτοιων προϊόντων εφόσον γίνει στοχευμένα στη βάση ενός άρτια καταρτισμένου περιφερειακού σχεδίου, μπορεί να προσφέρει διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές με μικρές δυνατότητες για εναλλακτικές καλλιέργειες

4. Ενίσχυση δράσεων συνεργασιών μεταξύ παραγωγής ή μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων

- Προώθηση και ενίσχυση μορφών συλλογικού τύπου εκμεταλλεύσεων (Κλαδικοί Συνεταιρισμοί ή Ομάδες Παραγωγών).
- Ενίσχυση δράσεων δημιουργίας συνεργασιών και συμπράξεων μεταξύ εμπλεκόμενων φορέων στα κυκλώματα παραγωγής-τυποποίησης-μεταποίησης-εμπορίας
- Λειτουργία Διεπαγγελματικών οργανώσεων
- Ενίσχυση συμβολαιακής γεωργίας.

- Προώθηση οργανωμένων δράσεων συλλογικής προώθησης τοπικών προϊόντων:

Καθιέρωση σήματος για τα προϊόντα που παράγονται στην ΑΜΘ και απευθύνονται σε απομακρυσμένες αγορές (κυρίως του εξωτερικού) κατά τα πρότυπα του *Cretacert*). Το σήμα αυτό θα είναι επιπλέον των άλλων σημάτων που φέρουν τα προϊόντα και θα πρέπει να συνδέεται με την εφαρμογή των γεωργικών προειδοποιήσεων & της αξιοποίησης του εδαφολογικού χάρτη αλλά και της δράσης που αφορά την παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων. Προώθηση σήματος γεωργικών προϊόντων ΑΜΘ στο τουριστικό ρεύμα που επισκέπτεται την Περιφέρεια.

- Προώθηση τοπικών προϊόντων κάτω από μία κοινή ομπρέλα. Με δεδομένη την αυξημένη ανάγκη για οργανωμένη προώθηση των προϊόντων της περιφέρειας και την αύξηση της εξωστρέφειας και της ευελιξίας στον προγραμματισμό παραγωγής, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια **ευέλικτη συντονιστική δομή** για την ανάπτυξη δράσεων που θα συνδέσουν την ζήτηση με την παραγωγή. Η ομάδα αυτή θα φροντίζει για δράσεις όπως:

- Διεξαγωγή προωθητικών ενεργειών σε δυναμικές αγορές του εσωτερικού ή του εξωτερικού, όπου υπάρχει ένδειξη ότι τα τοπικά προϊόντα ενδέχεται να παρουσιάσουν ζήτηση. Οι προωθητικές ενέργειες θα έχουν ως στόχο την συλλογή στοιχείων επικοινωνίας φορέων που δραστηριοποιούνται στο εμπόριο ή τη μεταποίηση προϊόντων.
- Διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων κατά περίπτωση και κατά περιοχή, οι οποίες θα απευθύνονται στους τοπικούς παραγωγούς και στις οποίες θα γίνεται παρουσίαση, από τους παραπάνω φορείς εμπορίας και μεταποίησης, των προοπτικών που υπάρχουν για την απορρόφηση από αυτούς συγκεκριμένων κατηγοριών προϊόντων. Οι εκδηλώσεις θα πρέπει να υποστηρίζονται από προωθητικές ενέργειες σε τοπικό επίπεδο, ώστε να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των παραγωγών. Σε αυτές θα μπορούσαν να συλλέγονται στοιχεία επικοινωνίας των παραγωγών, για τη δημιουργία ενός μητρώου που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από τους παραπάνω φορείς εμπορίας και μεταποίησης, για συντονισμό του προγραμματισμού παραγωγής και από τους ερευνητικούς φορείς για διεξαγωγή ερευνών.

Αφού συγκροτηθεί ένας στοιχειώδης προγραμματισμός παραγωγής, με την αρωγή της παραπάνω συντονιστικής ομάδας θα μπορούσαν να οργανωθούν δράσης εκπαίδευσης των παραγωγών που θα είναι στοχευμένες σε συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων και στις οποίες θα μπορούσαν να συνδράμουν σημαντικά τα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας ή και όλης της χώρας. Τέλος η παραπάνω ομάδα θα μπορούσε να συνδράμει ουσιαστικά στην επίλυση προβλημάτων που πιθανώς θα προκύψουν από γραφειοκρατικούς παράγοντες και θα παρεμποδίζουν την ομαλή εξέλιξη της παραπάνω συντονισμένης δράσης σε οποιοδήποτε επίπεδο, από τον παραγωγό, μέχρι τον φορέα εμπορίας ή μεταποίησης.

5. Καινοτομία, διασύνδεση της παραγωγής με την έρευνα, διάχυση των αποτελεσμάτων, εκπαίδευση.
- Ενθάρρυνση των καινοτομιών στην παραγωγή και εμπορία των προϊόντων: Η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών στον αγροτικό χώρο είναι γενικότερα, περιορισμένη σε σχέση με άλλους τομείς. Η Περιφέρεια ΑΜΘ διαθέτει ωστόσο αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα. Υπάρχουν αρκετές νέες τεχνολογίες που αφορούν την παραγωγή, αλλά και τη διάθεση (συσκευασίες, πιστοποιήσεις), οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να υιοθετούνται. Στην Περιφέρεια υπάρχουν εκτεταμένα *γεωθερμικά πεδία*, τα οποία όμως ελάχιστα έχουν αξιοποιηθεί ως σήμερα. Μορφές καινοτόμων τεχνολογιών που έχουν εφαρμοστεί είναι τα *θερμοκήπια με παραγωγή αερίου*, η *εισαγωγή υλικών σκίασης στους αμπελώνες*, ενώ σημαντικές βελτιώσεις έχουν καταγραφεί στη *συσκευασία*, ιδιαίτερα δε των προϊόντων εκείνων που εξάγονται (επιτραπέζια σταφύλια, σπαράγγια, ακτινίδια, ρόδια). Η *ιχνηλασιμότητα* τείνει να υιοθετηθεί πλήρως στα εξαγόμενα προϊόντα, όπως π.χ. στα σταφύλια (εφαρμόζονται διάφορα πρότυπα πέραν του ISO, ανάλογα με τη χώρα εξαγωγής, π.χ. BRC για τη Μεγάλη Βρετανία, IFS για Γαλλία και Γερμανία).
 - Διασύνδεση της παραγωγής με την έρευνα και διάχυση των αποτελεσμάτων: Η παραγόμενη επιστημονική γνώση είναι πολλές φορές αποκομμένη από το παραγωγικό στάδιο και τα αποτελέσματά της σπάνια φτάνουν στους παραγωγούς. Στην Περιφέρεια υπάρχει ικανός αριθμός ακαδημαϊκών/ερευνητικών κέντρων με εξειδίκευση σε τομείς της αγροδιατροφικής αλυσίδας και η περαιτέρω διασύνδεσή τους με τους παραγωγικούς φορείς θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί η από κοινού συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα επιχειρήσεων και Ινστιτούτων Έρευνας - Πανεπιστημιακών Τμημάτων της Περιφέρειας, με παράλληλη καθιέρωση συστήματος παρακολούθησης παραδοτέων - τελικών αποτελεσμάτων της έρευνας από τους φορείς - χρήστες (εταιρίες, συνεταιρισμοί, ομάδες παραγωγών – αλιέων, κτλ). Σε κάθε περίπτωση, η περαιτέρω αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για την έρευνα και την καινοτομία τόσο στον πρωτογενή, όσο και στον δευτερογενή τομέα είναι απαραίτητη.
 - Παροχή ολοκληρωμένου συστήματος εκπαίδευσης, ενημέρωσης και τεχνικής υποστήριξης στους γεωργούς:
 - Συνεργασία με γεωπονικά ακαδημαϊκά τμήματα και ερευνητικά κέντρα της Περιφέρειας
 - Εκπόνηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης στους γεωργούς (νέες καλλιέργειες, συστήματα πιστοποίησης και τυποποίησης, Νέες τεχνολογίες και καινοτομίες στην παραγωγή, βιολογική γεωργία, Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτι-

κής, Χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ), οργάνωση και λειτουργία μικρών μονάδων τυποποίησης – μεταποίησης προϊόντων φυτικής και ζωικής προέλευσης, κ.ά).

Προτεινόμενες δράσεις/παρεμβάσεις

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, οι προτεινόμενες δράσεις θα πρέπει να έχουν ως στόχο την επίλυση βασικών προβλημάτων του πρωτογενή τομέα (κόστος παραγωγής, ποιότητα-ασφάλεια προϊόντων, εμπορία), όπως παρακάτω:

Κόστος Παραγωγής

- i. Εγγειοβελτιωτικά έργα (Νέα έργα υποδομών, συντήρηση-φύλαξη παλιών)
- ii. Έργα αναδασμών (Σε περιοχές με ετήσιες καλλιέργειες είναι πιο εύκολο να πραγματοποιηθούν ακόμη και σε υποχρεωτική βάση, π.χ. πεδιάδα Χρυσούπολης, Φίλιππων)
- iii. Επικαιροποίηση, επέκταση και αξιοποίηση του εδαφολογικού χάρτη
- iv. Πολλαπλή αξιοποίηση γεωθερμίας (π.χ. ταυτόχρονη χρήση γεωθερμίας σε γειτνιάζουσες καλλιέργειες θερμοκήπια, σπαράγγια)
- v. Επισκευή, βελτίωση και κατασκευή αγροτικού και δασικού δικτύου δρόμων.

Αναδιάρθρωση καλλιεργειών

- i. Χωροθέτηση υπαρχόντων καλλιεργειών, δυνατότητες εγκατάστασης νέων (προβλήματα καλλιεργειών, κόστος παραγωγής, ύπαρξη μονάδων μεταποίησης, ύπαρξη αγορών)
- ii. Εμπλοκή δημοσίων υπηρεσιών που ασχολούνται με την αγροτική ανάπτυξη, συμμετοχή τοπικών παραγωγών οι οποίοι θα είναι πρόθυμοι να συνδράμουν σε δοκιμαστικές καλλιέργειες. Καθορισμένη διαδικασία ανάλυσης αποτελεσμάτων.
- iii. Η αναδιάρθρωση θα πρέπει να περιλαμβάνει καλλιέργειες που υπάρχουν, αλλά θα πρέπει να αυξηθούν οι εκτάσεις τους (π.χ. όσπρια), δυναμικές καλλιέργειες (ακτινίδια, σταφύλια, κ.α.), καλλιέργειες που έχουν ενταχθεί στο καλάθι της περιφέρειας και έχουν σημαντικά ποιοτικά χαρακτηριστικά (σκόρδα, αμύγδαλα, γαλακτοκομικά, μέλι, μετάξι, κ.α.) και καλλιέργειες που τροφοδοτούν μεταποιητικές μονάδες της περιοχής (βαμβάκι, τευτοκαλλιέργεια).

Αύξηση προστιθέμενης αξίας γεωργικών προϊόντων μεταποίηση, τυποποίηση.

- i. Νωπά οπωροκηπευτικά (φρέσκες σαλάτες), κατεψυγμένα λαχανικά, αποξηραμένα φρούτα και ξηροί καρποί, ελαιόλαδο, βρώσιμη ελιά, τσίπουρο, κονσερβοποιημένο σπαράγγι και φρούτα, γαλακτοκομικά προϊόντα, αλλαντικά.
- ii. Θα πρέπει να προβλεφτούν δράσεις και επενδύσεις τοπικού-οικογενειακού χαρακτήρα και συνεταιριστικής-επιχειρηματικής κλίμακας
- iii. Ενίσχυση διαδικασιών που ενσωματώνουν καινοτομίες στη διαδικασία μεταποίησης, (π.χ. βιολογικά τρόφιμα, ήπιες μορφές μεταποίησης και συντήρησης σε τροποποιημένη ατμόσφαιρα, κ.α.)
- iv. Ενίσχυση της σήμανσης, τυποποίησης και μικροσυσκευασίας προϊόντων που διακινούνται χύμα (π.χ. τσίπουρο, ελαιόλαδο, βρώσιμες ελιές, κ.α.)

Πιστοποίηση, ιχνηλασιμότητα, προβολή, προώθηση, και ανάδειξη ποιοτικών χαρακτηριστικών

- i. Ενίσχυση των διαδικασιών πιστοποίησης και αναλύσεων ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών προϊόντων (π.χ GlobalGAP, agro, BRC, ISO, αναλύσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια: όπως υπολειμμάτων γεωργικών φαρμάκων και αφλατοξινών .κ.α.).
- ii. Δημιουργία και ενεργοποίηση Διεπαγγελματικών Οργανώσεων, Δημοπρατηρίου αγροτικών προϊόντων και Αγροδιατροφικής Σύμπραξης της ΠΑΜΘ.
- iii. Οργάνωση επιχειρηματικών αποστολών φορέων μεταποίησης και εμπορίας με στόχο σύναψη εμπορικών συμφωνιών.
- iv. Προώθηση της συμμετοχής σε εθνικές και διεθνείς εκθέσεις προϊόντων.
- v. Ενίσχυση της συμβολαιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας.
- vi. Ενίσχυση ηλεκτρονικού εμπορίου για ορισμένα προϊόντα (π.χ. προϊόντα μελισσοκομίας, αρωματικά έλαια, κ.α.

Πρόσβαση στην αγορά (ψαλίδα τιμών παραγωγού καταναλωτή)

- i. Δημιουργία Δημοπρατηρίου αγροτικών προϊόντων
- ii. Δημιουργία σχημάτων συνεργασίας παραγωγών (ομάδες, συνεταιρισμοί, νομικά πρόσωπα)
- iii. Ενίσχυση δράσεων για την απευθείας πώληση προϊόντων από τον παραγωγό (π.χ. αυτόματοι πωλητές γάλατος, <http://www.ispania.gr/eidhseis/genikes/688-automatic-gala>)

Τεχνικές καλλιέργειας - Φυτοπροστασία

- i. Εκπαίδευση παραγωγών για νέες τεχνικές καλλιέργειας (το ΓΕΩΤΕΕ μπορεί να συντονίσει τέτοιες δράσεις)
- ii. Ενίσχυση του συστήματος γεωργικών προειδοποιήσεων με εμπλοκή υπηρεσιών του δημοσίου (ΠΚΦΠΕ) αλλά και ιδιωτών που παρακολουθούν την εξέλιξη εχθρών, ασθενειών (καταστήματα

πώλησης γεωργικών φαρμάκων). Για το σκοπό μπορεί να δημιουργηθεί φόρουμ εμπλεκόμενων φορέων με σκοπό τη συλλογή, επεξεργασία και διάθεση δεδομένων.

- iii. Χρηματοδότηση αγρών αναφοράς- πιλοτικές καλλιέργειες με σκοπό την ετήσια συλλογή δεδομένων, την εικόνα χρήσης Γ.Φ. σε μια περιοχή, τον καθορισμό του κόστους παραγωγής και τον εντοπισμό των προβλημάτων της καλλιέργειας. Αυτές οι καλλιέργειες θα έχουν την άμεση επίβλεψη ομάδας γεωπόνων (δημόσιοι φορείς, ιδιώτες, ερευνητικών ιδρυμάτων, ΑΕΙ). Τα δεδομένα θα συγκρίνονται με δεδομένα που συγκεντρώνει το ΥΠΑΑΤ μέσω του συστήματος ηλεκτρονικής καταγραφής χρήσης Γ.Φ. Από αυτή τη διαδικασία θα μπορέσουν να προκύψουν μετρήσιμοι δείκτες για τις σημαντικότερες καλλιέργειες της ΠΑΜΘ.

Αρδευτικό πρόβλημα

- i. Συσχέτιση της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών με τη διαθεσιμότητα αρδευτικού νερού.
- ii. Χρηματοδότηση έργων σε ορεινές περιοχές για την εξασφάλιση υδάτων σε πεδινές εκτάσεις.

Ενδεικτικά έργα προτεραιότητας για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα

1. Έργα για την ενίσχυση του υδατικού δυναμικού της λεκάνης του Αγγίτη για την άρδευση της πεδιάδας Δράμας-Τενάγη Φιλίππων.
2. Έργα αντικατάστασης γεωτρήσεων για αποκατάσταση υπογείων υδροφορέων της Ξάνθης με μεταφορά νερού από το Νέστο Ποταμό.
3. Φράγμα επί του ποταμού Κομφάτου για την αντικατάσταση των γεωτρήσεων και την αντιμετώπιση της υφαλμύρισης και κατασκευή αρδευτικού δικτύου Κομφάτου, Π.Ε. Ροδόπης.
4. Αντικατάσταση και επέκταση αρδευτικών δικτύων του Β. Έβρου, της πεδιάδας του Νέστου και του Ν, Δράμας με κλειστά δίκτυα.
5. Έργα αξιοποίησης υδατικού δυναμικού Ποταμού Έβρου (π.χ. αρδευτικό δίκτυο Τυχερού) και φράγμα Μαρμαρά – Ακροποτάμου.
6. Έργα τεχνητού εμπλουτισμού υδροφόρου ορίζοντα σε παράκτιες περιοχές όπου έχουν διείσδυση θαλασσινού νερού.
7. Έργα προστασίας διάβρωσης ακτών (π.χ. Κεραμωτή, Μάκρη, Κόλπος Ορφανού)
8. Αξιοποίηση γεωθερμικών πεδίων.
9. Δημοπρατήριο αγροτικών Προϊόντων.
10. Αγροτικός εξηλεκτρισμός.
11. Υλοποίηση της περιοχής ολοκληρωμένης ανάπτυξης υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ) στις λιμνοθάλασσες (αξιοποίηση του ΙΝΑΛΕ).

12. Εγκατάσταση τεχνητών υφάλων ανατολικά και δυτικά του δέλτα του Νέστου με σκοπό την αύξηση ιχθυοαποθεμάτων (αξιοποίηση του ΙΝΑΛΕ).
13. Κατασκευή ταμιευτήρα νερού στη Θάσο και στην Ορεινή Ροδόπη.
14. Κατασκευή σφαγείου στη Θάσο.
15. Κατασκευή και ολοκλήρωση των φραγμάτων Ελευθερών και Μαρμαρά, αντίστοιχα
16. Αντιπλημμυρικά έργα στην περιοχή Οχυρού Νευροκοπίου, της Π.Ε. Έβρου, στα τενάγη Φιλίππων κ.λπ.
17. Δημιουργία δικτύου συγκέντρωσης, αποκομιδής και διαχείρισης κενών συσκευασίας γεωργικών φαρμάκων.
18. Χωροταξικός σχεδιασμός χρήσεις γης της περιφέρειας.
19. Υλοποίηση ώριμων μελετών κατασκευής υδατοδεξαμενών σε διάφορες περιοχές της ΠΑΜΘ.
20. Ενδυνάμωση συνεργασιών φορέων παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας με σκοπό την τοπική και βιομηχανική έρευνα. Αξιοποίηση ΔΠΘ, ΙΝΑΛΕ, ΑΘΗΝΑ

ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΔΙΑ-ΤΡΟΦΙΚΟ ΤΟΜΕΑ – ΕΠΙΛΟΓΗ ΥΠΟΚΛΑΔΩΝ / ΟΜΑΔΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Η Περιφέρεια ΑΜΘ μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίως αγροτική, δεδομένου ότι ο πρωτογενής τομέας (γεωργία-κτηνοτροφία-δασοκομία-αλιεία) αποτελεί το βασικό παραγωγικό τομέα της: το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας ανέρχεται σε 6,2% (ποσοστό διπλάσιο του εθνικού μέσου όρου), αντιπροσωπεύει το 26% της συνολικής απασχόλησης, ενώ συμμετέχει και με περίπου 40% στις συνολικές εξαγωγές της Περιφέρειας.

Ακόμη πιο σημαντική ωστόσο, είναι η διασύνδεσή του με τους άλλους τομείς της οικονομίας (δευτερογενής, τριτογενής): εάν αυτή συνυπολογιστεί, τότε η συμμετοχή του αγροτικού τομέα είναι ακόμη μεγαλύτερη από την επίσημα καταγεγραμμένη. Ο αγροτικός τομέας π.χ., συμβάλει άμεσα στην αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ κατά 300 εκατ. €, μόνο από την εισροή κονδυλίων, ενώ το 14% αυτού διαχέεται σε τομείς πέραν του πρωτογενούς. Αντίστοιχα, μεγάλες είναι οι έμμεσες επιπτώσεις στην αύξηση του εισοδήματος των νοικοκυριών (17%), ενώ σημαντικές είναι ακόμη και οι έμμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση: περίπου 6% αυξάνονται οι θέσεις εργασίας σε τομείς πέραν του πρωτογενούς, λόγω της αύξησης του γεωργικού προϊόντος

Ο αγροτικός τομέας αποτελεί συνεπώς κομβικό σημείο της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια ΑΜΘ και ως εκ τούτου βασική περιφερειακή εξειδίκευση, δεδομένου ότι πληροί τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Μεγάλο ποσοστό συμμετοχής στο σχηματισμό του περιφερειακού ΑΕΠ.
2. Μεγάλο ποσοστό απασχόλησης.

3. Μεγάλος βαθμός διασύνδεσης με άλλους τομείς.
4. Διαχρονική εξειδίκευση και τεχνογνωσία του προσωπικού.

Η επιλογή των στρατηγικών προτεραιοτήτων εξειδίκευσης ενδο-κλαδικά (δηλ. η επιλογή των βασικών ομάδων προϊόντων) στον αγροδιατροφικό τομέα είναι αρκετά περίπλοκη, δεδομένης της πληθώρας των διαφορετικών προϊόντων. Για το λόγο αυτό εφαρμόστηκε μια μεθοδολογία που βασίζεται σε 2 (+1) στάδια. Τα δύο πρώτα στάδια αναφέρονται στην ταξινόμηση των ομάδων προϊόντων ενδο-τομεακά, ενώ το τελευταίο αναφέρεται στην κατάταξη των επιλεγμένων ομάδων στο συνολικό γράφημα της Περιφέρειας, που περιλαμβάνει όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Στο πρώτο στάδιο, οι 'ομάδες προϊόντων' (κλάδοι) διακρίνονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- A. Κλάδοι με υψηλή συμμετοχή στο αγροτικό προϊόν.
- B. Κλάδοι με υψηλό βαθμό διασύνδεσης με άλλους τομείς της περιφερειακής οικονομίας.
- Γ. Κλάδοι με αυξημένες Τεχνολογικές Ικανότητες.
- Δ. Κλάδοι με ευνοϊκές προοπτικές εξέλιξης.

Στους κλάδους με υψηλή συμμετοχή στο αγροτικό προϊόν εντάσσονται ομάδες προϊόντων που πληρούν τα παρακάτω κριτήρια:

1. *Αξία της παραγωγής και μερίδιο στην ΑΓΑ του πρωτογενή τομέα*

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται κτηνοτροφία (34%), δημητριακά (22%), βιομηχανικά φυτά (18%), λαχανικά και πατάτες (17%), φρούτα (6%). (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

2. *Απασχόληση*

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται σιτηρά, βαμβάκι, οπωροκηπευτικά (σταφύλια, σπαράγγια ακτινίδια κυρίως), δενδροκομικά (ελαιοκαλλιέργεια, ρόδι). Να σημειωθεί ωστόσο, ότι τα προϊόντα που είναι εντάσεως εργασίας είναι κατά κύριο λόγο η κτηνοτροφία, οι υδατοκαλλιέργειες, ο καπνός, τα σταφύλια, τα σπαράγγια και τα ακτινίδια. (Πηγή: πρωτογενή στοιχεία, στοιχεία Διευθύνσεων Αγροτικής Ανάπτυξης)

Στους κλάδους με υψηλό βαθμό διασύνδεσης με άλλους τομείς της περιφερειακής οικονομίας εντάσσονται ομάδες προϊόντων που εμφανίζουν υψηλούς πολλαπλασιαστές (απασχόλησης, προϊόντος και εισοδήματος).⁸ Ο προσδιορισμός των σημαντικότερων κλάδων οι οποίοι παρουσιάζουν υψηλό βαθμό διασύνδεσης στην τοπική οικονομία, είναι σημαντικός καθώς οι συγκεκριμένοι κλάδοι έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν ταχύτερα και με αποτελεσματικότερο τρόπο την ανάπτυξη στην περιφέρεια. Έτσι, σύμφωνα με τη μελέτη (Γαλανόπουλος et al., 2013): (α) υψηλούς πολλαπλασιαστές απασχόλησης

⁸ Οι Πολλαπλασιαστές Απασχόλησης δείχνουν κατά πόσο θα μεταβληθεί άμεσα ή έμμεσα η απασχόληση όλων των κλάδων της τοπικής οικονομίας από μια μεταβολή στην τελική ζήτηση του υπό εξέταση κλάδου
Οι Πολλαπλασιαστές Προϊόντος δείχνουν κατά πόσο θα μεταβληθεί άμεσα ή έμμεσα το ακαθάριστο παραγόμενο προϊόν όλων των κλάδων της τοπικής οικονομίας από μια μεταβολή στην τελική ζήτηση του υπό εξέταση κλάδου

εμφανίζουν κατά σειρά αιγοπροβατοτροφία, λοιπή γεωργία, αγελαδοτροφία, βαμβάκι, σιτάρι, καλαμπόκι, (β) υψηλούς πολλαπλασιαστές προϊόντος οι αιγοπροβατοτροφία, τρόφιμα-ποτά-καπνός, λοιπή γεωργία, βαμβάκι, αγελαδοτροφία και (γ) υψηλούς πολλαπλασιαστές εισοδήματος οι αιγοπροβατοτροφία, τρόφιμα-ποτά-καπνός, βαμβάκι, σιτάρι.

Στους κλάδους με αυξημένες Τεχνολογικές Ικανότητες εντάσσονται ομάδες προϊόντων όπου καταγράφεται αυξημένη εισαγωγή καινοτομιών στην παραγωγική διαδικασία ή/και στην τυποποίηση-συσκευασία-εμπορία τους. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι υδατοκαλλιέργειες, οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες, η μεταποίηση τροφίμων και ποτών (π.χ. κρασί, ρόδι, ελαιοκαλλιέργεια) (Πηγή: Έρευνα πεδίου, ενδοπεριφερειακά δεδομένα)

Στους κλάδους με ευνοϊκές προοπτικές εξέλιξης εντάσσονται ομάδες προϊόντων όπου καταγράφεται υψηλή ζήτηση που να υπερκαλύπτει την παραγωγή, ή/και ικανός όγκος εξαγωγών. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται φρούτα και λαχανικά (π.χ. επιτραπέζια σταφύλια, ακτινίδια σπαράγγια), μεταποιημένα προϊόντα (π.χ. ελαιόλαδο, κρασί και καπνά) καθώς και τα προϊόντα υδατοκαλλιέργειας, ως προϊόντα με σημαντικό όγκο εξαγωγών, αλλά και η κτηνοτροφία και τα προϊόντα ζωικής προέλευσης, όπου παρότι δεν γίνονται εξαγωγές, η εγχώρια παραγωγή δεν επαρκεί για να καλύψει την εγχώρια ζήτηση. Παράλληλα, υπάρχουν προϊόντα για τα οποία εκτιμάται ότι είτε (α) η διεθνής ζήτηση θα αυξηθεί στο μέλλον, όπως π.χ. πέραν των εδραιωμένων (σιτηρών, καλαμπόκι κτλ), τα αρωματικά και φαρμακευτικά προϊόντα, το μετάξι και τα προϊόντα βιοκαυσίμων, είτε (β) έχουν χαρακτηριστικά niche-market, με σημαντικές προοπτικές εδραίωσης στις διεθνείς αγορές εφόσον αξιοποιηθούν κατάλληλες υποστηρικτικές δομές και δράσεις. Εδώ εντάσσονται προϊόντα όπως το μετάξι, το τσάι του βουνού, τα αρωματικά και φαρμακευτικά προϊόντα, η μελισσοκομία, τα βιολειτουργικά τρόφιμα.

Στο δεύτερο στάδιο, φιλτράρονται τα δεδομένα ώστε να σχηματιστεί μια κατάταξη των βασικών ομάδων προϊόντων στη βάση των παρακάτω χαρακτηριστικών:

- A. Συχνότητα εμφάνισης στις κατηγορίες του πρώτου σταδίου.
- B. Αριθμός διαθέσιμων εταίρων και βαθμός συνεργασίας τους.
- Γ. Δυνατότητα ανάπτυξης συνεργειών με τον επιχειρηματικό και τον ακαδημαϊκό τομέα της Περιφέρειας.
- Δ. Δυνατότητα της Περιφέρειας να επιτύχει ηγετική θέση στον τομέα.

Σημαντική πηγή παροχής ορισμένων ποιοτικών δεικτών αποτέλεσε η έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε, με το σχεδιασμό ενός ερωτηματολογίου που απευθυνόταν σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς της αλυσίδας εμπορίας αγροτικών προϊόντων και τροφίμων. Από την επεξεργασία των συγκε-

Οι Πολλαπλασιαστές Εισοδήματος δείχνουν κατά πόσο θα μεταβληθεί άμεσα ή έμμεσα το εισόδημα των νοικοκυριών της τοπικής οικονομίας από μια μεταβολή στην τελική ζήτηση του υπό εξέταση κλάδου

ντρωθέντων ερωτηματολογίων, προέκυψαν συμπεράσματα, τα οποία αναλύονται ακολούθως στην ενότητα Ανάλυση Έρευνας Πεδίου (Ερωτηματολογία).

Σε κάθε περίπτωση, και με δεδομένο ότι πολλά στοιχεία είναι ποιοτικά και όχι ποσοτικά, η απόλυτη ιεραρχική κατάταξη των ομάδων προϊόντων (στα πρότυπα μιας γνήσιας διάταξης) δεν ήταν ούτε εφικτή, αλλά ούτε και επιθυμητή. Οι ιδιαιτερότητες της αγροτικής παραγωγής (αβεβαιότητα, αυξημένο ρίσκο, κτλ), σε συνδυασμό με τα διαφορετικά εδαφοκλιματολογικά χαρακτηριστικά των περιοχών της ΑΜΘ, δεν επιτρέπουν παρά μόνο την κατηγοριοποίηση των ομάδων, όπως παρακάτω:

Από την προκύπτουσα κατάταξη, εξειδικεύονται 2 κατηγορίες, (α) οι εδραιωμένοι κλάδοι (δηλ. υψηλή υπάρχουσα παραγωγική βάση), (β) οι αναδυόμενοι κλάδοι (χαμηλή υφιστάμενη παραγωγική βάση, αλλά ευνοϊκές προοπτικές ανάπτυξης).

Εναλλακτικά, οι δύο αυτές κατηγορίες θα μπορούσαν να αποδοθούν και ως (α) Περιφερειακοί κλάδοι (δηλ. με σημαντική παραγωγή στο σύνολο της Περιφέρειας) (β) Τοπικοί κλάδοι (με σημαντική παραγωγή και προοπτικές σε επιμέρους περιοχές της Περιφέρειας).

(Α) Εδραιωμένοι κλάδοι

Φυτά Μεγάλης Καλλιέργειας (Βαμβάκι, σιτηρά, καλαμπόκι), Κτηνοτροφία (γαλακτοπαραγωγή, τυροκόμηση, παραγωγή κρέατος), οπωροκηπευτικά, ελαιοκαλλιέργεια, δενδροκαλλιέργειες, ζαχαρότευτλα

(Β) Αναδυόμενοι κλάδοι

Βιοκαύσιμα, Αρωματικά/φαρμακευτικά, αγροτοδασοπονία (agroforestry), μετάξι, μέλι, βιολειτουργικά τρόφιμα, ιχθυοκαλλιέργειες.

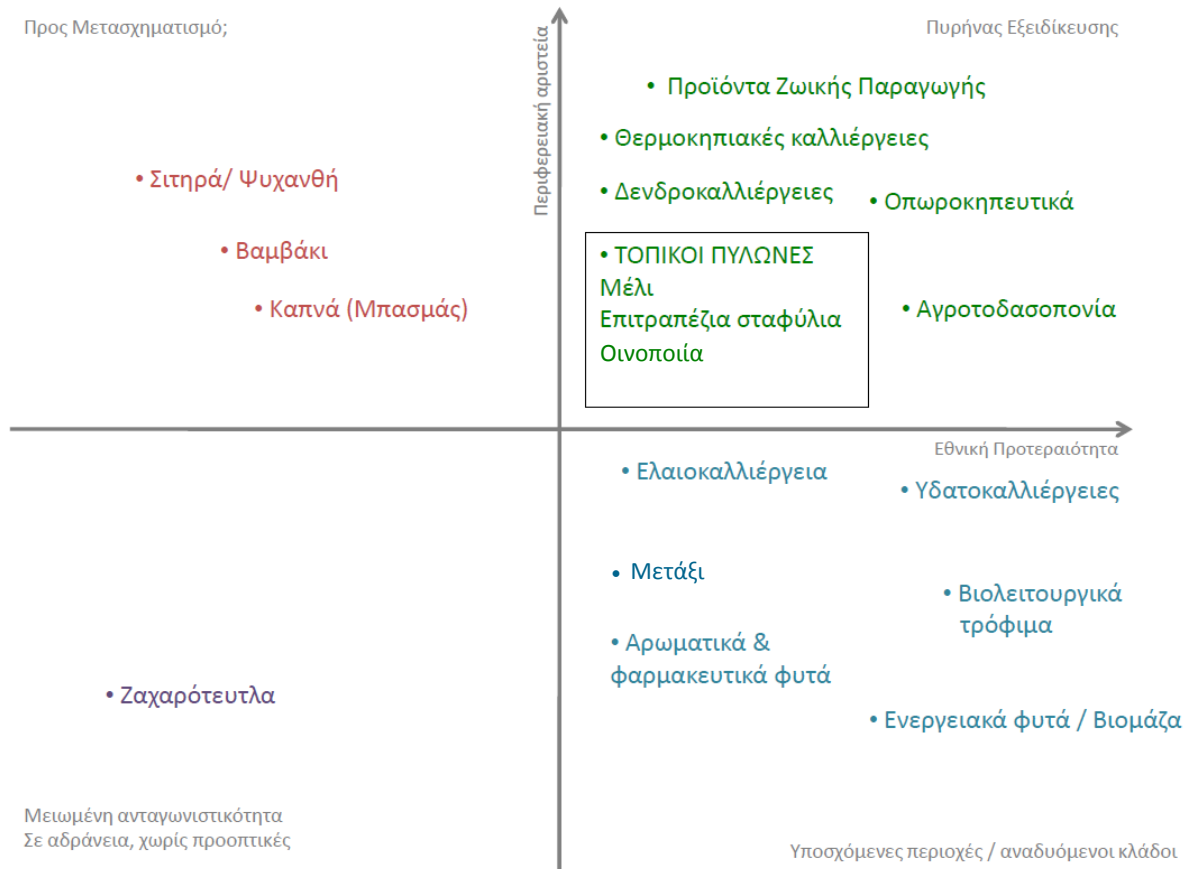
Στο τρίτο στάδιο, οι ομάδες προϊόντων κατατάσσονται στον συνολικό πίνακα της Περιφερειακής οικονομίας, σύμφωνα με το παρακάτω σύστημα αξιολόγησης:

- i Ο πρώτος άξονας αξιολογεί επιμέρους κλάδους (ή οικογένειες προϊόντων ή κρίκους αλυσίδων αξίας) της περιφερειακής οικονομίας με βάση επιδόσεις και αποτελέσματα που παρουσιάζουν με βάση διαθέσιμα στοιχεία.
- ii Ο δεύτερος άξονας αξιολογεί τις προοπτικές ανάπτυξης τομέων και κλάδων σε εθνικό επίπεδο με βάση στοιχεία από πηγές που χρησιμοποιήθηκαν και από τη ΓΓΕΤ για την κατάρτιση της πρότασης τομεακής πολιτικής για την Έρευνα και την Καινοτομία (Μάιος 2013)

Το σύστημα αξιολόγησης καταλήγει στη δημιουργία 4 περιοχών στις οποίες ταξινομούνται οι ομάδες παραγωγικών κλάδων (ή οικογένειες προϊόντων ή ολοκληρωμένων αλυσίδων αξίας) όπως φαίνεται στο σχήμα που ακολουθεί.

Κατ' αρχήν κατάταξη ομάδων προϊόντων

Αγροτικός Τομέας: Τελική Κατάταξη

Επεξήγηση – αιτιολόγηση επιλογής κλάδων:

1. Αναφέρθηκε και προηγουμένως, ότι **βασικός στόχος της Περιφέρειας, θα πρέπει να είναι κατά κύριο λόγο η παραγωγή τροφίμων**. Η εκτιμώμενη παγκόσμια αύξηση της τιμής των τροφίμων τις επόμενες δεκαετίες, καθιστά επιτακτική ανάγκη την αύξηση της αυτάρκειας της χώρας σε βασικά τρόφιμα. Η Περιφέρεια ΑΜΘ διαθέτει αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παραγωγή τροφίμων, φυτικής και ζωικής προέλευσης. Άλλες, εναλλακτικές καλλιέργειες έχουν σαφώς ευνοϊκές προοπτικές εφόσον οργανωθούν σωστά, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αποτελούν τη βάση του αγροτικού μοντέλου ανάπτυξης της Περιφέρειας.
2. Αγροτικός τομέας στην ΑΜΘ, επίσης δεν νοείται χωρίς την ύπαρξη των Φυτών Μεγάλης Καλλιέργειας (ειδικά σε περιοχές όπου η αναδιάρθρωση της παραγωγής δεν είναι εφικτή). Τόσο τα σιτηρά, όσο και το βαμβάκι αποτελούν σημαντικές καλλιέργειες οι οποίες δεν θα πρέπει να ανακαταληφθούν, αλλά η παραγωγή θα πρέπει να μετασχηματιστεί, στην κατεύθυνση της παραγωγής προϊόντων που έχουν ζήτηση στην αγορά. Σε αυτές τις περιοχές, η πιο ενδεδειγμένη λύση ενδεχομένως να είναι η 'έσωτερική' αναδιάρθρωση, π.χ. υποκατάσταση καλλιέργειας καλαμποκιού. Δεν θα πρέπει να λησμονείται άλλωστε, ότι τα σιτηρά και το βαμβάκι είναι άμεσα συνδεδεμένα και με τη μεταποιητική βιομηχανία, η οποία στην Περιφέρεια ΑΜΘ αριθμεί σημαντικό αριθμό

μονάδων. Το αρνητικό προηγούμενο του καπνού αποτελεί παράδειγμα προς αποφυγή: η εγκατάλειψη μιας καλλιέργειας που τροφοδοτεί με πρώτες ύλες τη βιομηχανία, οδηγεί σε πολλαπλάσια αρνητικές συνέπειες στο σύνολο της περιφερειακής οικονομίας.

3. Βασικός εθνικός στόχος αγροτικής πολιτικής είναι η στρόφη σε εντατικές καλλιέργειες που εξασφαλίζουν και μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία, εφόσον συνδυάζονται με καθετοποιημένη οργάνωση της παραγωγής – τυποποίησης και εμπορίας. Στην Περιφέρεια ΑΜΘ υπάρχουν αρκετές περιοχές που ενδείκνυνται για εντατικές καλλιέργειες, όπως π.χ. κηπευτικά, δενδροκαλλιέργειες, ελαιοκαλλιέργεια – ειδικά της βρώσιμης ελιάς – κ..ά. Σε συνδυασμό μάλιστα με τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των υφιστάμενων γεωθερμικών πεδίων με στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής, αλλά και την αυξημένη δυνατότητα αξιοποίησης καινοτομιών και νέων τεχνολογιών, όχι μόνο στην παραγωγή, αλλά και στην τυποποίηση/συσκευασία, οι ομάδες προϊόντων αυτές θα μπορούσαν να αποτελέσουν βασική κατεύθυνση αναπτυξιακής στρατηγικής. Τέτοιος πυρήνας εξειδίκευσης θα μπορούσαν να είναι ειδικά οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες.
4. Επίσης εθνικός στόχος είναι η μείωση της εξάρτησης από εισαγωγές προϊόντων ζωικής παραγωγής και η ανατροπή της υφιστάμενης σχέσης μεταξύ φυτικής και ζωικής παραγωγής. Η Περιφέρεια ΑΜΘ έχει σημαντικά πλεονεκτήματα στην προώθηση της κτηνοτροφίας, τα οποία δεν περιορίζονται μόνο στην τεχνογνωσία των κτηνοτρόφων, αλλά αναφέρονται στην ιδιομορφία του χώρου (ορεινοί όγκοι κατάλληλοι για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας) καθώς και στην ύπαρξη σημαντικών μονάδων παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων, κρεατικών και αλλαντικών καθώς τυροκομείων.
5. Ο δασικός πλούτος της Περιφέρειας ΑΜΘ αποτελεί ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Η έως τώρα αξιοποίησή του είτε αυτόνομα, είτε συνδυαστικά με την κτηνοτροφία, την αγροτοδασοπονία ή την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ενέργειας υπήρξε ασυντόνιστος και με πενιχρά αποτελέσματα. Οι προοπτικές ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων στην Περιφέρεια θα πρέπει να αποτελέσουν περιφερειακό στόχο.
6. Οι υδατοκαλλιέργειες αποτελούν σημαντικό τομέα και σε εθνικό επίπεδο, όπου παρά τις έντονες κυκλικές διακυμάνσεις στην ανάπτυξη των εταιριών, παραμένουν κατεξοχήν εξαγωγικές.
7. Οι 'Τοπικοί Πυλώνες' είναι κατηγορίες προϊόντων στα οποία συγκεκριμένες περιοχές της ΑΜΘ έχουν διαχρονική εξειδίκευση και αυξημένες παραγωγικές δυνατότητες. Έτσι, αναφέρονται το μέλι Θάσου και το μετάξι Σουφλίου, αλλά και τα επιτραπέζια σταφύλια (σε μεγαλύτερη γεωγραφική περιοχή, Καβάλα-Δράμα). Οι ομάδες αυτές δεν αποτελούν περιφερειακή προτεραιότητα, αλλά στις συγκεκριμένες περιοχές είναι η βάση του πρωτογενή τομέα και θα πρέπει να προσεχθούν, δεδομένης και της φήμης αλλά και της έμφασης που δίνεται από την ΕΕ σε τοπικά προϊόντα, ή προϊόντα ονομασίας προέλευσης.
8. Σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του αγροτικού τομέα αποτελούν επίσης (α) η ύπαρξη μεταποιητικών μονάδων (ή βιομηχανιών τροφίμων) που θα απορροφούν την πρωτογενή παραγωγή κα-

θώς και (β) η ύπαρξη μιας οργανωμένης αλυσίδας εμπορίας των εμπλεκόμενων φορέων από όλα τα στάδιά της. Σιτηρά, βαμβάκι, κτηνοτροφία και οπωροκηπευτικά αποτελούν προϊόντα που σε μεγάλο βαθμό ικανοποιούν το κριτήριο αυτό.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ (ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ)

Κύρια συμπεράσματα:

- Αρνητική (ή σταθερή) εξέλιξη του κλάδου τα τελευταία χρόνια
- Μεγαλύτερα προβλήματα: Θεσμικό πλαίσιο, χρηματοδοτικά
- Υπερβολική γραφειοκρατία σε βάρος της παραγωγικής διαδικασίας.
- Έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού
- Προβλήματα που σχετίζονται με την παραγωγική αλυσίδα: Αδυναμία προσαρμογής επαγγελματιών αγροτών σε απαιτήσεις καθιερωμένης παραγωγικής γραμμής, τήρηση προτύπων
- Έλλειψη υποδομών επεξεργασίας και τυποποίησης στην Περιφέρεια
- Δεν είναι ελκυστικό το επάγγελμα του κτηνοτρόφου στην κοινωνία

Εξαγωγές:

- Ελάχιστες ή καθόλου (εξάριση βιομηχανίες μεταποίησης εκκοκκιστήρια, ιχθυοκαλλιέργειες),
- Ανταγωνιστικότητα μικρή
- Συγκριτικό πλεονέκτημα ξένων: Τεχνογνωσία, υποδομές μεταποίησης, χαμηλό κόστος παραγωγής

Ανταγωνιστικότητα εγχώρια (συγκριτικό πλεονέκτημα): περιορισμένη/ανύπαρκτο (εξάριση: ιχθυοκαλλιέργειες, κτηνοτροφία)

- Ξένες επενδύσεις: ΟΧΙ, εξάριση ιχθυοκαλλιέργειες.

Έχουν οργανωθεί πρότυπες σχέσεις με την αλυσίδα εμπορίας;

- Όχι, απουσία οργάνωσης και λειτουργίας της αλυσίδας εμπορίας

Καινοτομίες

- Περιορισμένες, και αφορούν κατά κανόνα στη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας στα στάδια της μεταποίησης των πρώτων υλών
- Εξάριση: προϊόντα ζωικής παραγωγής (βιομηχανία παραγωγής γάλακτος, τυριού, γιαουρτιού κτλ)

Ποιές απειλές ή προκλήσεις θεωρείτε ότι θα αντιμετωπίσει ο κλάδος την προσεχή δεκαετία; (παράδειγμα)

- Φυγή κτηνοτρόφων από το επάγγελμα
- Παντελής ερημοποίηση των ημι-ορεινών ποολίβαδων και θαμνολίβαδων (κοντά σε οικισμούς) λόγω υπερβόσκησης και δραστική μείωση της παραγωγής με ταυτόχρονη αύξηση του κόστους παραγωγής προϊόντων λόγω της ανάγκης μεγαλύτερης χρήσης συμπληρωματικών τροφών
- Εγκατάλειψη της βόσκησης στα απομακρυσμένα ορεινά ή ψευδαλπικά ποολίβαδα (τα οποία όμως είναι τα πιο παραγωγικά) λόγω της απόστασης από οικισμούς και έλλειψης τεχνικών έργων
- Ποιοί είναι οι φραγμοί και ποιά τα προβλήματα ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας στον κλάδο σας; Φραγμοί-προβλήματα: η περιορισμένη οικονομική δυνατότητα των παραγωγών, το πολύ χαμηλό μορφωτικό τους επίπεδο, ο μικρός βαθμός εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες, η δομή και ο προσανατολισμός του συστήματος παροχής οικονομικών ενισχύσεων, ο μεγάλος μέσος όρος ηλικίας των επαγγελματιών αγροτών, η έλλειψη δομών και ανθρώπων για παροχή τεχνικής υποστήριξης της παραγωγικής αλυσίδας, η υψηλή και ασταθής φορολογία

Πως αξιολογείτε τις δομές εκπαίδευσης/κατάρτισης και πληροφόρησης/ενημέρωσης των αγροτών;

- Δομές κατάρτισης Περιφέρειας: ανεπαρκείς/λίγες/μέτριες
- Δομές κατάρτισης ΔΗΜΗΤΡΑ: ανεπαρκείς/λίγες/μέτριες
- Δομές πληροφόρησης Περιφέρειας (Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης): ανεπαρκείς/λίγες/μέτριες

Υπάρχει διασύνδεση της ακαδημαϊκής έρευνας με την παραγωγή;

- ΟΧΙ. Εξάιρεση μερικές βιομηχανίες (τα τελευταία χρόνια υπάρχει διασύνδεση και αυτή βελτιώνεται).

Πως θα μπορούσε να βελτιωθεί η διασύνδεση και η μεταφορά γνώσης μεταξύ της ακαδημαϊκής έρευνας και της παραγωγής;

- Να υπάρξει πρώτα από όλα, επαφή

Ποιες παρεμβάσεις κρίνετε ως απαραίτητες από την Περιφέρεια αν είναι να στηρίξει το προϊόν (ή προϊόντα) του κλάδου σας; (Παράδειγμα)

- Ζωνοποίηση και χαρακτηρισμός περιοχών Περιφέρειας ως προς την καταλληλότητα για την καλλιέργεια συγκεκριμένων ειδών ΑΦΦ, Διενέργεια ερευνών σκοπιμότητας και αγορών, Δημιουργία εξειδικευμένου γραφείου παροχής πληροφόρησης και καθοδήγησης, Διενέργεια προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης επιστημονικού προσωπικού και ενδιαφερομένων παραγωγών

Πως αξιολογείτε την αποτελεσματικότητα των ΕΑΣ (Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών);

- μηδενική έως και αρνητική

Των ΟΠ (Ομάδων Παραγωγών);

- Καλύτερη, αλλά και πάλι όχι αποτελεσματική

Ποια η γνώμη σας για τις Διεπαγγελματικές Οργανώσεις; Πρέπει να συσταθούν; Τι προβλήματα θα επιλύσουν και πως θα συμβάλουν στη βελτίωση της αποδοτικότητας της αλυσίδας εμπορίας;

- Πρέπει να συσταθούν. Θα πρέπει να λύσουν τα προβλήματα οικονομικών συναλλαγών μεταξύ των μερών που τις αποτελούν, τρόπους βελτίωσης της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, προστασίας και προώθησης.
- Οι Διεπαγγελματικές οργανώσεις πρέπει να είναι φορέας συνεννόησης των μερών που τις αποτελούν, προώθησης και προστασίας, των προϊόντων που πρεσβεύουν.